

સ્વકેન્દ્રીથી સમકેન્દ્રી

વિશ્વ તરફની ઉડાન

પંખ

અંક ૨૪ | જાન્યુઆરી ૨૦૧૮

પગમાં પડી રહે તો કોઈ પૂછતું નથી,
દુનિયાના લોકો કાપે છે ઉડતા પતંગને.
- બાપુભાઈ ગઢવી

<http://www.facebook.com/pankhmagazine>

સંપાદકની કલમે

- યાજ્ઞિક વઘાસિયા

बहुत पहले से उन कदमों की आहट जान लेते हैं,

तुझे ए जिंदगी हम दूर से पहचान लेते हैं ।

- ફિરાક ગોરખપુરી

ગયા અંકના પ્રતિભાવો મળ્યા. સ્પર્શ હાર્દિકની નવી નવી ચાલુ કરેલ કોલમ 'ટેકવેરિયા'નો પહેલો ભાગ તમને પસંદ પડ્યો છે, એ જાણીને આનંદ થયો. મીરા જોશી લિખિત 'અસ્પર્શ'ના શબ્દો અને મારા લખેલ 'પેરિસ્કોપ'ના ટોપિક તમને ગમે છે, એનો પણ આનંદ.

ફ્રન્ટ અને બેકકવર માટે મસ્ત ફોટોગ્રાફી કરી આપનાર હોઝેફા અને મુનીરનો પણ 'પંખ' ટીમ વતી હું આભાર પ્રગટ કરું છું.

થોડા સમયમાં અમે એક 'ઈન્ટરવ્યુ સીરીઝ' ચાલુ કરવાના છીએ. ગુજરાતની બધા ફિલ્ડની નામાંકિત વ્યક્તિઓ સાથે આપણે આ ઉપક્રમ દ્વારા મુલાકાત લઈશું. તમે તમારા પ્રતિભાવો અમને જણાવી શકો છો.

ગયા અંકમાં વાત કરી હતી એમ, આ અંકમાં પણ અમે નવી બે કોલમો સ્ટાર્ટ કરીએ છીએ. આ અંકથી ઉમા પરમારની 'ઝિંદગી.com'માં તમે ટૂંકી-વાર્તાઓ અને દર્શિલ ચૌહાણની 'Humourસ'માં તમે હળવી શૈલીમાં અમુક નવી વાતો માણી શકશો.

ના કરી હોય તો અમારી YouTube channel ને subscribe કરી લો, કેમ કે અમે વિડીયો દ્વારા સંપર્કમાં રહેવાના છીએ. સાથે સાથે અમે અમુક online contest રાખવાનો પણ વિચાર કરીએ છીએ, એ અંગે તમારા મંતવ્યો અમારા સુધી પહોંચાડો.

આ અંકના પ્રતિભાવો આપવાનું ના ચૂકશો, ખાસ કરીને નવી બે કોલમ્સના. એ હાલો ત્યારે. આવજો.

ટપકું

તમે ભૂતકાળની દુઃખદ યાદમાં અને ભવિષ્યની ચિંતામાં ખોવાયેલ હોય, ત્યારે જે જતી રહે એ જ 'ઝિંદગી' છે.

એવરેસ્ટ

Catalyst
- અનંત ગોહિલ

IT IS NOT THE MOUNTAIN WE CONQUER BUT OURSELVES.

- EDMUND HILLARY

“રિટાયર થયા પછી મારા પાસે કરવા લાયક કંઈ જ નહોતું, હું માત્ર ‘ફેટ’ થઈ રહ્યો હતો. મેં વિચાર્યું કે એક ૬૦ વર્ષનો મેડસ્વી માણસ પાંચ વર્ષ પછી માઉન્ટ એવરેસ્ટ સર કરી બતાવે તો એના જેવું અદભૂત બીજું કંઈ હોઈ જ ના શકે!” આ શબ્દો છે સૌથી વધુ વર્ષની ઉંમરે દુનિયાના સૌથી ઊંચા પર્વત ‘માઉન્ટ એવરેસ્ટ’ ને સર કરવાનો વિક્રમ ધરાવનાર વ્યક્તિ યુચીરો મીયુરાના. જાપાનનાં યુચીરો મીયુરાએ ૨૩મી મે, ૨૦૧૩ના રોજ ૮૦ વર્ષની જૈફ વયે વિશ્વમાં સૌથી ઊંચા ગણાતા અને સૌથી મુશ્કેલ ચઢાઈવાળા માઉન્ટ એવરેસ્ટને પોતાના દ્રઢ મનોબળે સર કર્યો હતો.

માણસ ચાહે તો કોઈ કામ એવું નથી કે જે ના થઈ શકે. બસ જરૂર છે એમાં પોતાની જાતને પુરેપુરી ઓગાળી દેવાની, એ કામમાં પોતાની હદ કરતા પણ વધુ મહેનત કરવાની! ૨૯મી મે, ૧૯૫૩ના રોજ જ્યારે માઉન્ટ એવરેસ્ટની પ્રથમ ‘સમિટ’ યોજાઈ ત્યારે તેમાં ભાગ લેનાર ન્યુઝીલેન્ડના એડમંડ હિલેરી અને

નેપાળના શેરપા તેન્ઝીંગ નોર્ગેને ભાગ્યે જ ખ્યાલ હશે કે આગામી દિવસોમાં એમનું

નામ ઇતિહાસમાં સુવર્ણ અક્ષરે લખાઈ જવાનું છે. અને આવું ત્યારે જ શક્ય બને જ્યારે તમે એ પળમાં જીવ્યા હોવ. તમારા એ સપનાને હકીકત બનાવવા માટે દિવસ-રાત એક કર્યા હોય!

એડમંડ હિલેરી અને શેરપા તેન્ઝીંગએ એવરેસ્ટ સર કર્યો એ વાતથી તો આપણે બધા માહિતગાર જ છીએ પણ એ એવરેસ્ટ તેમણે કઈ વિષમતાઓ વચ્ચે પાર કર્યો એ જાણવું મહત્વનું છે. માઉન્ટ એવરેસ્ટની ઊંચાઈ દરિયાઈ સપાટીથી ૮૮૪૮ મીટરની છે. આવી રીતે જો ઊંચાઈનો અંદાઝ ના આવે તો દુબઈમાં આવેલી ‘બુર્જ ખલીફા’ ઈમારત વિશે સૌને જાણ હશે જ. માઉન્ટ એવરેસ્ટ બુર્જ ખલીફાથી અંદાઝે ૧૦ ગણો ઊંચો છે. (બુર્જ ખલીફાની ઊંચાઈ ૮૨૯ મીટરની છે.) ૬૦ મિલિયન વર્ષ જુના માઉન્ટ એવરેસ્ટ પર જે હવા ફૂંકાય છે એની ઝડપ જ ૨૦૦ માઈલ પર અવર એટલે કે ઓલમોસ્ટ ૩૨૨ કિલોમીટર / કલાકની છે. અને હવે વાત આવે છે ત્યાનાં તાપમાનની- ત્યાનું તાપમાન માઈનસ ૮૦ ફેરનહીટ જેટલું નીચું રહે છે. સમગ્ર વર્ષ દરમિયાન આવું જ વાતાવરણ હોય છે માત્ર ‘મે’ મહિનાના અર્ધા ભાગ પછી હવાનું જોર પ્રમાણમાં

ઘટે છે અને તાપમાન પણ પ્રમાણમાં અનુકૂળ થાય છે એટલે એ સમય દરમિયાન માઉન્ટ એવરેસ્ટ ચઢવા માટેની સમિટનું આયોજન થાય છે. આ ઉપરાંત 'હાઈ એલ્ટીટ્યુડ સિકનેસ', ઝ્લેશિયરમાં કેક પડી જવી અને સૌથી મોટું જોખમ હોય છે 'હિમસ્ખલન'નું. એવરેસ્ટ પર કોઈ પણ પળે હિમસ્ખલન થઈ શકે છે અને એના લીધે થતા મૃત્યુઆંક સૌથી વધુ હોય છે.

એડમંડ હિલેરી અને શેરપા તેન્ઝીંગએ એવરેસ્ટ સર કર્યો એ પછીથી અત્યાર સુધી ચાર હજાર લોકોએ એવરેસ્ટ સર કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. જેમાંથી અડધા લોકો જ એવરેસ્ટની ચોટી સુધી પહોંચી શક્યા છે. લગભગ ૨૫૦થી વધુ લોકોના મૃત્યું અત્યાર સુધી આ ચઢાણ દરમિયાન થયા છે. આશરે ૧૨૦ લોકોની લાશ હજુ પણ ઝ્લેશીયરમાં ક્યાંક પડેલી છે. ૧૦ સફળ સમિટમાંથી ૧ સમિટ મૃત્યુમાં પરિણમે છે. ૧૦ લોકો સફળતાપૂર્વક એવરેસ્ટની ટોચ સુધી પહોંચે તેમાંથી ૧ વ્યક્તિનું મૃત્યુ ત્યાંને ત્યાં જ થઈ જાય છે.

આટલી બધી વિષમતાઓ અને

ડગલે ને પગલે મોતનો ભય રહેલો હોવા છતાં પણ લોકોને એવરેસ્ટ સર કરવાનું અલગ જ જૂનું છે. અમેરિકાનો જોર્ડન રોમેરો માત્ર ૧૩ વર્ષની વયે એવરેસ્ટની ચોટી સુધી પહોંચી ગયો હતો. પુરુષ-વર્ગમાં સૌથી નાની વયે એવરેસ્ટ સર કરવાનો વિક્રમ એના નામે બોલાય છે. જ્યારે સ્ત્રી-વર્ગમાં આ રેકોર્ડ ઇન્ડિયાની મલ્વથ પૂર્ણાના નામે છે. સૌથી મોટી ઉંમરે એવરેસ્ટ સર કરવાનો વિક્રમ યુચીરો મીયુરાના નામે છે જેમણે ૮૦ વર્ષની ઉંમરે આ સિદ્ધિ નોંધાવી હતી. જ્યારે સ્ત્રીવર્ગમાં ટેમ વતાન્બેએ ૭૩ વર્ષની ઉંમરે આ વિક્રમ પોતાના નામે કર્યો છે.

આ વાત અહીંથી અટકતી નથી. એવરેસ્ટ કે જ્યાં એક શ્વાસમાં સી-લેવલ કરતા ૬૬ ટકા ઓછો ઓક્સીજન મળે, એટલે એવરેસ્ટ સર કરવા માટે ઓક્સિજનના બાટલા સાથે લઈ જવા પડે! પણ ઇટાલીના રેન્હોલ્ડ મિસનરે કોઈ પણ ઓક્સિજન સપ્લીમેન્ટ વગર જ એવરેસ્ટ સર કર્યું છે. આવું કરનારો તે માત્ર એક જ છે.

આપા શેરપા, ફૂર્બા તાશી શેરપા અને કામી રીતા શેરપા આ ત્રણ લોકોએ સૌથી વધારે

૨૧ વાર સમિટમાં ભાગ લીધેલો છે. આ ત્રણે સચુકત રીતે આ વિક્રમ પોતાના નામે કરેલો છે. (શેરપા એ મહદ-અંશે નેપાળના સ્થાનિક રહેવાસીઓનું નામ છે. જે એવરેસ્ટ સર કરવા ઈચ્છુક વ્યક્તિઓના ટેન્ટ ઉઠાવી તથા તેમના માટે જમવાનું બનાવી આપે છે.) શેરપા ના હોય અને સૌથી વધુ વાર સમિટમાં ભાગ લેનારા વ્યક્તિ તરીકેનો વિક્રમ ડેવ હાનના નામે છે. જેમણે ૧૫ વાર સમિટમાં ભાગ લીધેલ છે.

આતો વાત થઈ શારીરિક રીતે સક્ષમ લોકોની કે જેમણે એવરેસ્ટ સર કર્યું હોય. પણ 'ફિઝિકલી ચેલેન્જડ' લોકો પણ એવરેસ્ટ સર કરવામાંથી બાકાત નથી. અમેરિકાના એરિક વ્હેનમેયર નામના 'અંધ' વ્યક્તિએ પણ એવરેસ્ટ સર કર્યું છે. ન્યુઝીલેન્ડના માર્ક ઈંગ્લીસએ બે પગ ના હોવા છતાં પણ એવરેસ્ટ સર કર્યું છે. અને આવા બીજા કેટલાય લોકો છે જેમણે એક યા

બીજી નાની-મોટી બીમારીઓ સાથે એવરેસ્ટની ઊંચાઈઓ હાંસલ કરી છે.

આપણું જીવન થોડા-ઘણા અંશે આ માઉન્ટ એવરેસ્ટ જેવું જ છે. આપણે ચડવાનું શરુ તો કરીએ છીએ, પછી ધીમે-ધીમે હિમસ્ખલન, એલ્ટીટ્યુડ સિકનેસ જેવી જ દુઃખરૂપી મુશ્કેલીઓ આવવાનું શરુ થાય છે, જે આ મુસીબતોને પોતાના રસ્તેથી હટાવીને આગળ વધી જાય છે એ જ એવરેસ્ટરૂપી ઊંચાઈઓ પર પહોંચે છે, અને જે અડધા રસ્તે જ હિંમત હારી જાય છે એ ભરજુવાનીએ જ મરી ગયો હોય છે, પાછળનો સમય એ માત્ર પોતાની આયુ પૂરી કરે છે પણ એ જીવતો હોતો નથી. ૯૦ ટકા એવરેસ્ટ તો મનથી ચડાઈ ચુક્યો હોય છે, આપણે માત્ર ફિઝિકલી ૧૦ ટકા વાપરીને ઉપર ચડવાની ફોર્માલીટી જ પૂરી કરવાની હોય છે.

આફ્ટર-શોક

**I WILL COME AGAIN AND CONQUER YOU BECAUSE AS A MOUNTAIN,
YOU CAN'T GROW, BUT AS A HUMAN, I CAN.**

- Edmund Hillary

લાઇફ ઓફ પાઈ, ઇન્સેપ્શન /
ઇન્ટરપ્રિટેશનનો 'વક્ફા' / સમજ-
સમજ કી બાત હૈ પ્યારે!

ટેકવેરિયા
- સ્પર્શ હાર્ટિક

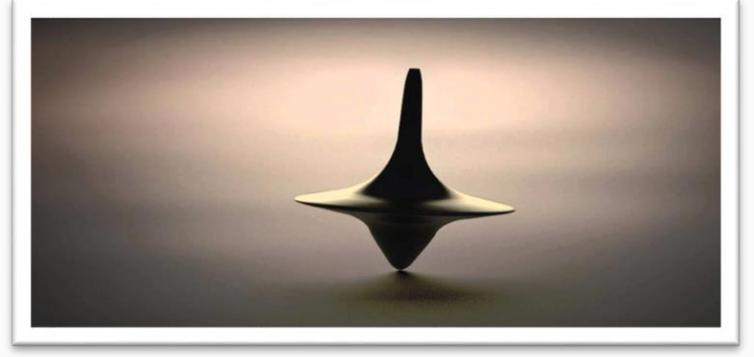
'કટપ્પાએ બાહુબલીને કેમ માર્યો?' આના જેવો જ ગ્લોબલ ઓડિઅન્સને સતાવતો પ્રશ્ન હતો/છે/રહેશે કે, 'બોસ પેલું ઇન્સેપ્શનવાળું ડ્રીમ હતું કે રિઅલ?!' સિનેરસિકો 'સ્પૂનફીડિંગ' શબ્દ વારંવાર પ્રયોજે છે. સ્પૂનફીડિંગ યાને કે એવી રીતે માહિતી રજૂ કરવી જેથી સામેની વ્યક્તિને બધું ગળે ઉતરી જાય અને તેનાં માટે કશું વિચારવાની જરૂર ન રહે. આજનો સમય સ્માર્ટ પ્રકારના સ્ટોરીટેલિંગનો યુગ છે. અસંખ્ય સજાગ અને જાગૃત ભાવકોને એવી ચેલેન્જિંગ કથાઓ જોઈએ છે જે તેમનાં મગજના તાર ગૂંચવી દે અથવા કમસે કમ તેમને વિચારવા મજબૂર કરે. હવે મુદ્દાની વાત. આવી વાર્તાઓ મગજના તાર ગૂંચવીને જ અટકી જતી નથી. તે વાર્તાઓ ભાવકો માટે એ બધાં જ પ્રકારનો ડેટા પોતાનામાં સમાવીને બેઠી હોય છે જેના પર તમે પ્રોસેસ કરીને મગજની ગૂંચો ઉકેલી શકો છો. ફક્ત પ્રભાવ પાડીને પંડિતાઈ બતાવવા ખાતર કોમ્પ્લેક્સ સ્ટોરીટેલિંગનો રસ્તો પસંદ કરતા લોકોની વાત નથી થઈ રહી, માઇન્ડવેલ! એવા સર્જકની વાત છે જે તેમની વાર્તાઓ ભાવક સામે એક પઝલ જેમ રજૂ કરે છે અને પઝલ ઉકેલવાની હિન્ટ વાર્તામાં ક્યાંક છૂપાયેલી હોય છે.

ઉદ્દેમાં એક શબ્દ છે, 'વક્ફા' યાને કે ખાલી જગ્યા/અવકાશ. આ પ્રકારની કથાઓ

તમને વક્ફા પ્રદાન કરે છે જ્યાં નિરાંતે બેસીને તમે વાર્તાનું અર્થઘટન કરી શકો છો. પાછલા થોડા વર્ષોની વાર્તાઓમાં 'લાઇફ ઓફ પાઈ' આ પ્રકારનાં સ્ટોરીટેલિંગનું એક ઉદાહરણ છે. લેખક યાન માર્ટેલની આ નોવેલમાં 'પાઈ પટેલ' નામે છોકરાની વાર્તા છે. તે જેમાં પ્રવાસ કરતો હતો તે જહાજ મધસાગરે ડૂબી જાય છે. એક લાઇફ બોટના કારણે તે બચી જાય છે, તેની સાથે લાઇફબોટમાં છે ઝરખ, ઓરંગઉટાન, ઘાયલ ઝીબ્રા અને બેંગાલ ટાઇગર! ત્રણેય પ્રાણીઓ એક પછી એક મરી જાય છે, લાઇફબોટમાં બચે છે બે જ સજીવો; પાઈ પટેલ અને વાઘ. પાઈ પટેલ આ વાઘ સાથે પનારો પાડી જીવતા રહેવાની મથામણ કરતો, ઈશ્વર તથા જીવન અંગે મંથન કરતો સાડા સાત મહિના પછી મેક્સિકોનાં કાંઠે પહોંચે છે. પાઈ પટેલ દુર્ઘટનાની તપાસ કરતા અધિકારીઓ સમક્ષ આ ઘટના વર્ણવે છે ત્યારે તે લોકો માનવા જ તૈયાર નથી કે આવું શક્ય છે. પાઈ પટેલ આ માટે વાર્તા બીજી રીતે રજૂ કરે છે જે તે લોકોને ગળે ઉતરી જાય છે. તેની આપવીતીનું બીજું વર્ઝન આમ છે, ઝરખ જહાજમાં કામ કરતા એક ખંધા રસોઈયાનું રૂપક છે જેણે જહાજનાં એક ખલાસીને (ઘાયલ ઝીબ્રાને) અને પાઈની માતાને (ઓરંગઉટાનને) મારી નાખ્યા છે. વાર્તાનો વાઘ પાઈ પટેલ પોતે જ છે જે આખરે આ ખંધા

રસોઈયા/ઝરખને મારી નાખે છે.

યાન માર્ટેલ/પાઈ પટેલ વાંચકો સામે બે વિકલ્પો મૂકી પૂછે છે કે તમે કઈ વાર્તા પર વિશ્વાસ કરશો? તમને કઈ વાર્તા સાચી લાગે છે? તેમના જ શબ્દોમાં, “હું આ જવાબદારી વાંચકો પર છોડું છું. મારા માટે બંને વાર્તા ચાલે એમ છે, માણસોવાળી પણ અને પશુઓવાળી પણ. પાઈ પટેલ દુર્ઘટનાનો એકમાત્ર જીવતો બચેલો માણસ છે એટલે વિશ્વએ અને વાંચકોએ સચ્ચાઈ જાણવા બંનેમાંથી જ કોઈ એક વાર્તા પર વિશ્વાસ કરવો પડશે. પાઈ પટેલની (અને લેખક તરીકે મારી પણ) આર્ગ્યુમેન્ટ છે કે, અમૂર્ત કલ્પનાનાં તત્વો ધરાવતી જીવનદૃષ્ટી વધારે સારી છે, નહીં કે દુનિયાદારી અને તર્ક ધરાવતી ભૌતિકવાદી જીવનદૃષ્ટી.” યાન માર્ટેલે ધર્મ અને ઈશ્વરની બાબતે ‘સ્માર્ટ સ્ટેન્ડ’ લીધું છે. તે વાંચકો માટે બંને પ્રકારનો અવકાશ ખુલ્લો રાખે છે, જેમાં વાંચકો બેમાંથી કોઈ એક વાર્તાને સાચી અને બીજીને ખોટી ઠેરવતી દલીલ કરવા સમર્થ છે. ‘ઇન્સેપ્શન’નાં ડિરેક્ટર ક્રિસ્ટફર નોલનને ઘણીવાર પૂછવામાં આવ્યું છે કે તેમણે શા માટે મૂવિનો છેલ્લો શોટ અડધેથી જ કટ કર્યો જેમાં પેલું ટોટેમ ચક્કરડી ફરતું હોય છે!? ક્રિસ્ટફર નોલનની આર્ગ્યુમેન્ટ કંઈક આ રીતની છે – “ફિલ્મના હિરો માટે જીવનના એ તબક્કે સૌથી મહત્વની વાત છે સંતાનનાં ચહેરા જોવા, તેમનાં ચહેરા પરનાં સ્મિત જોઈને તેમને ગળે વળગવું. ફિલ્મના અંતમાં તે આ સુખ પામી લે છે. પછી તેના માટે આ વિશ્વ સપનું છે કે નથી એ પ્રશ્ન માયને જ નથી રાખતો!” વેલ! આ થઈ ક્રિસ્ટફર નોલનની દલીલ, તેમ છતા

તેમણે ફિલ્મમાં પૂરતી હિન્ટ અને ડેટા મૂક્યો જ છે એટલે દર્શક ભેજુ કસીને પઝલ ઉકેલવા સ્વતંત્ર છે. ઘણા ફેનલોકો આ ફિલ્મમાં વારંવાર રિપીટ થતી નંબરપેટર્નને પૂરાવા તરીકે રજૂ કરી આખી કથા હિરોનું સપનું હતી એવું ભાર દઈને કહે છે. ક્રિસ્ટફર નોલનનું જ મૂવિ, ‘મેમેન્ટો’ પણ આ પ્રકારની પઝલ છે જેમાં હિરો (અને ઓડિઅન્સ) સબ્જેક્ટિવ (આત્મલક્ષી) અને ઓબ્જેક્ટિવ (તટસ્થ- નિર્ભેળ હકીકતલક્ષી) વાસ્તવિકતાઓ વચ્ચે અટવાઈ જાય છે. હિરો એન્ટેરેગ્રેડ એમ્નીઝાનો શિકાર છે, જેને ‘ગજીની’ ફિલ્મ પછી લોકો શોર્ટ ટર્મ મેમરીલોસ નામે જાણતા થયા છે! હિરો તેની નોંધ અને અસંખ્ય ફોટોગ્રાફને ‘મેમરી’નાં વિકલ્પ તરીકે વાપરી વાર્તાનું એક અલગ વર્ઝન મનમાં રચીને બેઠો છે જ્યારે તેના મિત્રના કહેવા પ્રમાણે વાસ્તવિકતા તેનાથી ભિન્ન છે. ફિલ્મના અંતમાં દર્શકો અને હિરો બંને માટે પઝલ મૂકવામાં આવી છે કે, સાચી વાસ્તવિકતા કઈ? મૂવિમાં એક જગ્યાએ અડધીએક સેકન્ડ માટે આ વાતનો જવાબ આપતી હિન્ટ મૂકી જ છે જે શોધી કાઢવાનું કામ તમારું! આ જ પ્રકારની પઝલ અલેઝાન્દ્રો ઇન્યારીતુની ‘બર્ડમેન’નાં છેલ્લા દૃશ્યમાં છે. ત્યાં પણ ડિરેક્ટરે હિરોની મનોસ્થિતિની પૂરતી વિગતો આપ્યા પછી ઇન્ટરપ્રિટેશનનો ‘વક્ફા’ ખુલ્લો રાખ્યો છે.

વાર્તાઓમાં આવા 'ઓપન એન્ડ' આપવા દરેક કિસ્સામાં 'સ્માર્ટનેસ' નથી. ઓપન એન્ડ પર ભાવક 'ક્લોઝર' નામનું પાટિયું પાડે એ માટે પર્યાપ્ત માહિતી રજૂ કરવાની જવાબદારી સર્જકની છે. આ યાદીમાં 'શટર આયલેન્ડ' અને 'ફાઇટ ક્લબ' જેવા મૂવિ પણ જોડી શકાય છે પણ, આ યાદીનું સૌથી મુશ્કેલ નામ છે 'મલ્હોલેન ડ્રાઇવ'. દિમાગનાં વાયરિંગનું શોર્ટસર્કિટ થઈ જાય એ પ્રકારની ગૂંચ ઊભી કરતી આ ફિલ્મ બનાવી છે ડેવિડ લિન્ચે. હકીકતમાં તેઓ આ વાર્તાની વિસ્તારથી ટીવી સીરિઝ બનાવવાના હતા જેનો પાઇલટ એપિસોડ રિજેક્ટ થયો. કરેલી મહેનત ડબ્બામાં ન ચાલી જાય એ માટે ડેવિડ લિન્ચે પાઇલટ એપિસોડમાં અમુક નવું શૂટિંગ જોડીને, મઠારીને 'મલ્હોલેન ડ્રાઇવ'ને ફીચર ફિલ્મ તરીકે રજૂ કરી હતી. આ ફિલ્મમાં અર્થઘટનનું વિશાળ

આકાશ ખુલ્લું છે અને ફિલ્મ જોનાર ઘણા સિનેરસિકો 'કવિ કહેવા શું માંગે છે?' એના જવાબ પર એકમત થઈ શક્યાં નથી. ડેવિડભાઈ તો હાથ અધ્ધર કરી દે છે કે, સિમ્બોલ-વિમ્બોલનું મને કંઈ પૂછશો મા! મૂવિનું અર્થઘટન કરવા માટે ડેવિડ લિન્ચે પૂરતો ડેટા આપ્યો છે એવું કોઈને લાગી શકે, તો કોઈને આની પાછળ પંડીતાઈનું પ્રદર્શન દેખાવાનાં ચાન્સ પણ ખરા. આ પ્રશ્નનો જવાબ મને નથી ખબર એટલે જેણે મૂવિ જોયું હોય કે ભવિષ્યમાં જોવાના હોય એ લોકો માટે હું પણ 'વક્ફા' ખુલ્લો છોડી રહ્યો છું, ચતુર કરજો વિચાર!

કોફિ-સ્ક્રિપ્ટ

“શું નોવેલ સત્યઘટના પર આધારિત છે?” આ પ્રશ્ન અંગે યાન માર્ટેલનો જવાબ - “કેટલાક એવાં પણ સત્ય છે જે હકીકતલક્ષી સત્યથી પરે છે, તેમનાં પાયા પર નિર્માણ પામેલા છે. ધર્મ અને કળામાં આવું બને છે. તેઓ તથ્યોની વિરુદ્ધ નથી જતા પણ, તે સત્ય તથ્યોની સીમા ઓળંગીને ઘણે આગળ નીકળી જાય છે.”

જજમેન્ટલ ડિસઓર્ડર : સબ
નજરિયે કી બાત હૈ ભાઈ

પેરિસ્કોપ

- યાજ્ઞિક વધાસિયા

હમણાંના તાજા બનાવ પરથી સુપ્રીમના જજોને પણ ફિલ થઈ ગયું કે, ભાઈ પબ્લિક બહુ ‘જજ’મેન્ટલ છે. જજ કરવું એ આપણા લોહીમાં વણાઈ ગયું છે. આપણે ક્યારેય પણ, કોઈને પણ, કોઈ પણ બાબત પર જજ કરી લઈએ છીએ. ઐસા ક્યો હૈ ભાઈ કે, આપણા સ્વતંત્ર કોઈ વિચારો જ નથી, ને કોઈના વિચારો પ્રમાણે જ આપણે વિચારીએ છીએ?

મને પહેલેથી શીખવવામાં આવ્યું હતું કે, ‘રામાયણ’ કૈકેયીને લીધે થયેલ. રામાયણ કોઈ પણ ફોર્મેટમાં વાંચો કે સાંભળો. કોઈએ પણ લખી હોય, ફિલ્મો બનાવી હોય કે કીધી હોય, એમાં કૈકેયીનું પાત્ર એક ‘વિલન’ તરીકે જ ચીતરી આવે. કૈકેયી નામ આવે એટલે કોઈ પણ વ્યક્તિના મનમાં કોપભવનમાં બેઠેલી સ્ત્રી આવે, કે જેની મંથરા દ્વારા થયેલી કાન-ભંભેરણીથી રામને વનવાસ થયેલો અને દશરથનું મૃત્યુ થયેલું. એકવાર ‘કૈકેયી’ નામનું ગુજરાતી નાટક જોવાનું થયેલું. આ નાટક જોઈને મારા જજમેન્ટમાં બે ચેન્જ આવ્યા. પહેલા હું એવું માનતો કે, ગુજરાતી નાટકો ખાલી ટીપીકલ કોમેડી ટાઈપના (‘ગુજ્જુભાઈ’ ફેમ) નાટકો છે અને ‘કૈકેયી’ એ ‘નેગેટીવ’ કેરેક્ટર છે. પણ ‘કૈકેયી’ નાટક જોઈને એવું લાગ્યું કે ગુજરાતીમાં પણ ‘ક્લાસિક’ નાટકો

બને છે અને બીજું એ કે ‘કૈકેયી’ એ નેગેટીવ કેરેક્ટર ના પણ હોઈ શકે, એને એ રીતે ચીતરવામાં આવ્યું હોઈ શકે. આ નાટકમાં કૈકેયીને આર્યાવર્તની શુભેચ્છક, દૂરદ્રષ્ટા અને પ્રખર રાજનીતિજ્ઞ તરીકે રજૂ કરવામાં આવેલ છે. ક્યારેક ચાન્સ મળે, તો રૂપિયા ખર્ચીને જોવા જેવું નાટક છે. જોજો.

નવમાં ધોરણમાં હિન્દીમાં એક પાઠ આવતો. નામ હતું- ‘મહાભારત કી એક સાંજ’. એમાં ‘દુર્યોધન’ને ‘સુયોધન’ તરીકે બતાવેલો. મહાભારતની આખી સ્ટોરી દુર્યોધનના એન્ગલથી રજૂ કરેલી. એમાં એક પોઈન્ટ એવો હતો કે, ઇતિહાસ હંમેશા વિજેતાઓ લખાવે છે. એટલે ઇતિહાસમાં જે કંઈ લખવામાં આવે છે, એ ખાલીને ખાલી વન-સાઈડેડ હોય છે. જો કે, આ વાત સાથે હું સંપૂર્ણ સહમત નથી. કેમ કે, ક્યારેક ઇતિહાસ હારી જવાવાળા પણ લખતા હોય છે.

કોઈ પાસે પોતાની હારના એટલા બધા જસ્ટિફિકેશન હોય છે, કે તમને હારી ગયેલો માણસ 'હીરો' લાગે છે. એ આખો એક અલગ ચર્ચાનો વિષય છે. પણ 'જેટલા મોઢા, એટલી વાતો', એ વાત સાથે હું સહમત છું. અહીંયા વાત એમ થાય છે કે, સુયોધનને વ્યાસજીએ દુર્યોધન તરીકે બતાવ્યો, એ એમની સ્ટોરી છે, એ એમણે એમની રીતે રજૂ કરી હોય, એવું બની શકે. હમણાં હમણાં જ આવેલું "VICEROY'S HOUSE" નામની હુમા કુરેશી ફેમ અંગ્રેજી ફિલ્મ (કે જેનું હિન્દી ડબ્બિંગ "પાર્ટીશન:૧૯૪૭" તરીકે થયેલું છે) માં પણ લોર્ડ માઉન્ટબેટનને જે રીતે બતાવવામાં આવેલ છે, એ જોતા ભારત-પાકિસ્તાન ભાગલા વિશેનો ઇતિહાસ હું સ્કૂલમાં ભણેલો હતો, એ ખોટો લાગવા લાગ્યો છે.

એટલે કોઈ પણ સ્ટોરી હોય, એને કહેવાનો અંદાજ એવો હોય કે, સાંભળવાવાળા અને વાંચવાવાળાને એમ થાય કે, "હા લ્યા. આ સાચું જ છે." ને એ જ તો સ્ટોરી-ટેલીંગની ખાસિયત છે.

કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે, તમને જે રીતે પીરસવામાં આવે, એવો જ તમને સ્વાદ આવે.

આપણને જેમ કહેવામાં આવે, સમજાવવામાં આવે, એ આપણે જલ્દી માની લઈએ છીએ અથવા નથી માની લેતા. હવે તમે જલ્દી નથી માની લેતા, તો તમને વારે-વારે સમજાવવામાં આવે છે, અને પછી લગભગ બધા કિસ્સામાં તમને એ વાત સાચી લાગવા લાગે છે. (સિવાય કે, તમે કોઈક વાહિયાત છોકરા/છોકરી પાછળ પડ્યા હોઉં અને તમારા ફ્રેન્ડ તમને એને મૂકી દેવાની સલાહ આપતા હોય રે લોલ. લોલમલોલ.) ને તમે પછી છેલ્લે એ ટોપિક કે માણસ પર જજમેન્ટ કરવા લાગો છો. 'જેવી દ્રષ્ટિ, તેવી સૃષ્ટિ' - આવું આપણને નાનપણથી ઠસાવવામાં આવ્યું છે. પણ હકીકતમાં આપણી સ્વતંત્ર દ્રષ્ટિ છે ખરી? આપણે કોઈના પ્રભાવમાં કે વિચારમાં આવી જઈને એમની આંખોથી અથવા એમના ચશ્મા ચડાવીને, એ મુજબ દુનિયાને જોઈએ છીએ.

'ન્યુટ્રલ' વિચારવાની ક્ષમતા આપણે ગુમાવી દીધી છે. આપણે બીજાના પર ભરોસો જલ્દી કરી લઈએ છીએ. આઈ નો કે વિશ્વાસથી જ દુનિયા કાયમ છે, પણ એટલી હદે? ધારો કે કોઈ એક ફિલ્મ જોવાની તમને બહુ ઈચ્છા હોય અને તમે એની ટીકીટ બૂક કરાવવા જવાનું વિચારતા હોય, અને કોઈ આવીને એમ કહે કે, ફલાણી ફિલ્મ સાવ વાહિયાત છે,

Be curious,
not judgmental.

- Walt Whitman

એ સાવ એટલે સાવ જોવા જેવી નથી! તો એ ફિલ્મ જોવા માટેની તમારી ઘેલણમાં થોડોક તો થોડોક, પણ ઘટાડો તો થશે જ. ને ક્યારેક એવું પણ બનશે કે, કોઈ ફિલ્મ જોવાની તમારી સહેજ પણ ઈચ્છા જ ના હોય અને કોઈ આવીને એમ કહે કે, “આજે જ જા. જોઈ આવ. બહુ મસ્ત છે.” તો તમારે નહીં જોવી હોય, તોય ઈચ્છા થઈ જશે. જો કે આ નોર્મલ સાયકોલોજી છે. ને આવી ફિલ્મ-બિલ્લમની વાતમાં એ બહુ નુકશાનકારક પણ નથી. અત્યારે ‘પદ્માવત(ઈ) ના વિરોધનો જબરો માહોલ છે. એકચ્યુલીમાં શું છે, એ નથી કરણી સેનાને ખબર કે નથી ભણસાલીને ખબર! ને આમેય ‘સાચા ઈતિહાસ’ જેવું કંઈ હોતું જ નથી. ઈતિહાસ એ પણ ‘સ્ટોરી-ટેલીંગ’ જ છે ને. ઈતિહાસ સાથે ‘ચેડા’ તો એ લખાયો, ત્યારે પણ થયા હોય! સાલ્લી આપણને શું ખબર હેં?!

પબ્લિકના આમ કોઈકના કહેવાથી જજમેન્ટ લેવાનો ફાયદો માર્કેટિંગમાં બહુ થાય છે. તમે જેમને માન આપતા હોય, તમને જેની વાત સાચી લાગતી હોય, એ આવીને કોઈ માણસ, કોઈ પ્રોડક્ટ અથવા કોઈ ટોપિક પર પોઝીટીવ કે નેગેટીવ બોલે, તો તમારા પર ઈમ્પેક્ટ આવે જ છે. પછી તમારા પોતાના

વિચારો તો ક્યાય ધૂળમાં પડ્યા રહે છે અને તમને એણે જે કહ્યું હોય, એ જ સાચું લાગવા લાગે છે. ઘણીવાર તો આપણને ખબર જ હોય છે કે જે દેખાઈ રહ્યું છે કે જે બતાવાઈ રહ્યું છે, એ ખોટું જ છે, છતાં પણ આપણે એમનો વિશ્વાસ કરી લઈએ છીએ. કોઈ લોકલ કંપનીના સારા ડીટરજન્ટને રીજેક્ટ કરીને આપણે જાહેરાતમાં આવતી કંપનીની પ્રોડક્ટને જ પ્રાયોરીટી આપીએ છીએ ને?!

It's All Story

What's Yours?

Michelle Barry Franco

માણસે પોતાના વિચારોમાં ‘ઓપન એન્ડ’ રાખવા જોઈએ, એવું હું દ્રઢપણે માનું છું. કોઈ વસ્તુ કે વ્યક્તિના અનુભવ વગર તમે કઈ રીતે પ્રી-ડીસાઈડ કરી શકો કે એ ખરાબ જ છે અથવા સારા જ છે? આ દુનિયામાં તમે કોઈ વાતને અગાઉથી જજ ના જ કરી શકો. બની શકે કે, કોઈના કહેવાથી તમે જે ફિલ્મ જોવા ગયા હોય એ તમને ના ગમે અથવા કોઈએ જોવા જવાની ના પડી હોય ને તમે ના ગયા હોય, એ ફિલ્મ પછીથી મોબાઈલ કે લેપટોપમાં જોતા તમને પસંદ પડી જાય.

આ દુનિયા જ આખી 'છલાવા' છે. કેમ કે, એવા ઘણા લોકો છે, જે રેગ્યુલર મંદિર-મસ્જીદ-ચર્ચમાં જતા હોય અને એક પણ ખરાબ આદતો ના હોય, છતાં એકચ્યુલીમાં સાવ હલકા હોય. ને ઘણા એવા લોકો પણ છે, જેઓ દારૂ પીને ટલ્લી થઈને ફરતા હોય અથવા સાવ નાસ્તિક હોય, છતાં બહુ જેન્યુઈન હોય છે. જેમને અમુક લોકોનો ખરાબ કે સારો અનુભવ થયો હોય, શક્ય છે કે તમને એનો ઉલ્ટો અનુભવ પણ થાય.

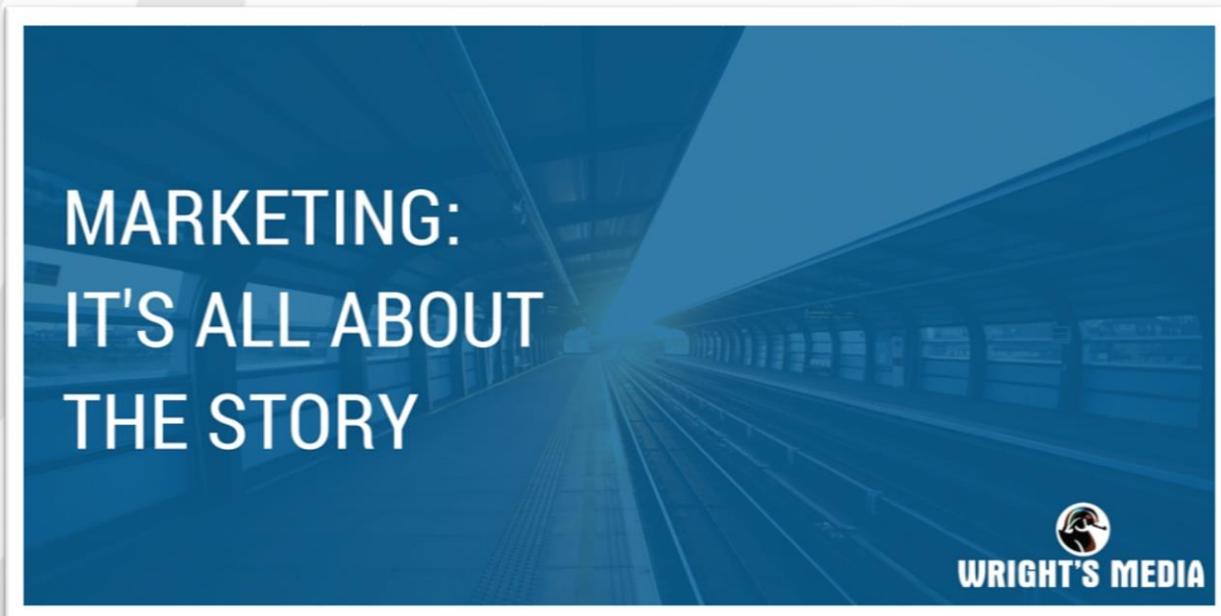
એટલે, ભાઈઓ અને બહેનો, પોતાનું મગજ વાપરવું અને પછી દિલ કહે છે એમ જ કરવાનું. ન્યુટ્રલ રહેવું. કોઈના માટે સ્ટેન્ડ ક્લીયર કરવાથી મોટેભાગે પસ્તાવાનો જ વારો આવે છે (પછી એ 'મોદી' હોય કે 'મેવાણી'). ફેમસ રાઈટર 'મન્ટો' પરની એક શોર્ટફિલ્મમાં નાવાઝુદીન સિદ્દીકી (મન્ટો) એક છોકરાને એવું કહે છે કે, "તુમ હરગીઝ નહી જાનતે કી દુસરો કે મન મેં ક્યાં ચલ રહા હૈ, ઈસલીયે આગે સે સિફ્કે અપની હી બાત કરના.." ખરેખર આપણે આ સમજી લઈએ, તો 'જજ'મેન્ટલ થવાથી બચી

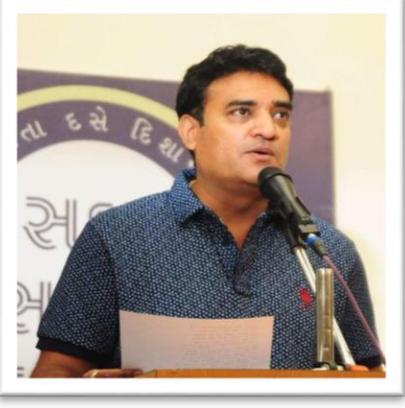
શકીએ. શું ક્યો છો?

PACK UP

'પનીર-કડાઈ' સબ્જીની ખાસિયત જ એ છે કે, એ 'બાઉલ'ને બદલે 'કડાઈ'માં દેવામાં આવે છે. કદાચ એટલે જ આપણે એને આઈડેન્ટીફાય કરી શકીએ છીએ. જો તમને આંખો પર પાટા બાંધીને પંજાબી સબ્જી વારાફરતી ખવડાવવામાં આવે, તો કેટલી સબ્જીને તમે ઓળખી શકો?!

લ્યો.. લખાઈ ગઈ કવિતા

- ભાવિન ગોપાણી

અગાસીમાં ફરો છો , વાત સાચી છે?
 સતત ચિંતા કરો છો, વાત સાચી છે?
 સ્વયંની આંખને એકાંતમાં લઈ જઈ,
 ઉલેચીને ભરો છો, વાત સાચી છે?
 બગીચાને બગીચો જે બનાવે છે,
 તમે એ મોગરો છો, વાત સાચી છે?
 ન પ્રગટે કોઈનો દીપક એ આશયથી
 હવાને કરગરો છો, વાત સાચી છે?
 પૂજા, સેવા, ભજન, ઉપવાસ ને માળા,
 પ્રભુને છેતરો છો , વાત સાચી છે?
 તમે ઉપયોગ બારીનો નથી કરતા
 તિરાડો વાપરો છો, વાત સાચી છે?
 કિતાબો છે કે કોઈ ફૂલદાની છે!
 ગુલાબો સંઘરો છો, વાત સાચી છે?

ખજાનો શોધવાની એક ઈચ્છા સાવ ખોટી છે
 હૃદય ફંફોસવાની એક ઈચ્છા સાવ ખોટી છે
 'તિખારાને ખભા પર ઉંચકી ફરવું છે આખું વન'
 રિસાયેલી હવાની એક ઈચ્છા સાવ ખોટી છે
 જૂનો ચહેરાં ફરીથી આંખ સામે લાવવા માટે
 અરીસો ખોદવાની એક ઈચ્છા સાવ ખોટી છે
 સુગંધો માણવાની વાતમાં ખોટું નથી કંઈ પણ
 સુગંધો માપવાની એક ઈચ્છા સાવ ખોટી છે
 કહેલી વાતનો પડઘો પડે છે આપમેળે ત્યાં-
 ફરીથી બોલવાની એક ઈચ્છા સાવ ખોટી છે
 મજા આવે છે જ્યાં સૌને તમારી રાહ જોવામાં,
 સમયસર પહોંચવાની એક ઈચ્છા સાવ ખોટી છે
 સ્વયંના પ્રાણ છે જેમાં એ ઈચ્છાના કબૂતરનું
 ગળું મચકોડવાની એક ઈચ્છા સાવ ખોટી છે

સન્નાટાનો
કોલાહલ

વિચાર-વંટોળ

- રાજુલા શાહ

એને અડધી રાતે કુલ વોલ્યુમ પર અગાસીમાં જઈને ગીતો વગાડવા છે. અંદરનો અને બહારનો સન્નાટો તોડી નાખવો છે એને. ચીસો પાડી પાડીને કહેવું છે એક દિલ હજુયે ધબકે છે માંહે. સંવેદનાઓ હજુ જીવતી રહી ગઈ છે. એ હજુ પણ અનુભવી શકે છે બધું જ અને એટલી જ તીવ્રતાથી. એ હજુ પણ જીવે છે. એના શ્વાસોમાં હજુ એ જ ગરમાવો છે. એની ઈચ્છાઓમાં હજુ એ જ તરફડાટ છે. એની તૃષ્ણામાં હજુ એ જ તડપ છે.

એને કહેવું છે કે છવ્વીસ વરસની ઉંમર તમારી પાસેથી શું શું માંગે છે અને એને જ્યારે એ નથી મળતુ અથવા તો ન ધાર્યું હોય એવા સ્વરૂપે મળે છે ત્યારે એના કેવા કેવા પ્રત્યાઘાતો થાય છે. મનની પીડા કેવી રીતે તનની ચોટ બની જાય છે. આખી રાત આંસુ અને આક્રોશથી છેદાયેલુ મન સવાર પડતા સુધીમાં બહેર મારી જાય છે. એક આખે આખુ માણસ જીવતી લાશ થઈ જાય એનાથી વધારે કમનસીબી બીજી કઈ? એને આ સન્નાટો ચીરી નાખવો છે. એક જોરથી પછડાટ સંભળાવો જોઈએ, કાનના પડદા ફાટી જવા જોઈએ અને આખુ જગત હલબલી જવું જોઈએ. આક્રોશ, અવહેલના, લાચારીની એ આગ જે એના મનને અને તનને પણ દઝાડે છે એ આગ આખા વિશ્વને પણ દઝાડાવી જોઈએ. શાંતિની નિદ્રામાં પોઢેલા આ

આખા શહેરને જોરથી બ્યુગલ વગાડીને ઉઠાડી દેવું જોઈએ અને કહેવું જોઈએ કે તમારા આ સમાજમાં એક લાશ છે જેના શ્વાસોચ્છવાસ હજુ ચાલે છે. તમે એને તમારા સમાજથી ઘણી દુર ભલે ફગાવી દિધી હોય પણ એ હજુ તમારી વચોવચ જ વસે છે. સામાજિક પરિભાષાની બહાર અને છતાં સમાજને જરૂર પડે ત્યારે અંદર બેડરૂમના ખૂણા સુધી પણ એને પહોંચાડી શકાય એવું એક મન સાથેનું શરીર.

વાત બહુ લાંબી નથી ને છતાં વચ્ચેથી જાણે કેટલીયે સદીઓ પસાર થઈ જાય એટલો અંતરાલ છે. હજુ તો પોતે સમયના ગર્ભમાંથી બહાર પણ નીકળી ન હતી ને એનું ભાવિ સમયના ગર્ભમાં રહેલા કોઈ પુરુષ સાથે નક્કી કરી દેવામાં આવ્યું હતું. તકાજો પણ સમયનો જ હતો અને સમયસર વાત બાંધી લેવામાં આવી હતી. સહુને એનો હાશકારો હતો. અને એને તો હજુ હાશકારો એટલે શું એની પણ ખબર ન હતી. બાળપણ ઘરની અને સાસરાની ચાર દીવાલ વચ્ચે ચાલુ થઈને પૂરું થઈ જાય એ પહેલા જ ઘરમાંથી એની વિદાય થઈ ચુકી હતી. તેર વરસની ઉંમર કંઈ બાળપણ થોડી કહેવાય? પરણીને આવ્યા પછી પણ ઘણા સમય સુધી સાસરું, વર, વહુ, પિયર, સુહાગરાત, માસિક, પગ ભારે થવા, લાજ, મર્યાદા, શરમ વગેરે જેવા

કેટલાયે શબ્દોના અર્થ સમજાયા ન હતા.

પણ સમય ઘણું શીખવી દે છે એમ પંદર વરસની વયે તો એ પાકટ ગૃહિણી બની ગઈ હતી. પણ નાની ઉમરે મોટા થઈ જવું કદાચ ઈશ્વરને મંજૂર ન હોય એમ અથવા તો એક નવા શબ્દનો અર્થ સમજાવવો હોય એમ એમણે મને 'વિધવા' બનાવી દિધી જેનો અર્થ તો મને તરત જ સમજાય ગયેલો. અને મારું ત્રીજું ઘર કે જેને 'વિધવાશ્રમ' કહેવાય એ પણ છે એ પણ ત્યારે જ જાણ્યું. મારે મન એ દિવસ મુક્તિનો હતો. પણ મુક્તિ મારા નસીબમાં માત્ર એક દિવસનું આયુષ્ય લઈને જ આવી હતી.

રંગબેરંગી જીંદગીમાં વ્યાપી જતો સફેદ રંગ, કોરુંધાર કપાળ, અડવા હાથ, જીભના રસોને કાબુમાં લાવતું બેસ્વાદ ભોજન, વાસનાને નિયંત્રણમાં લાવતા ભજનો અને પાઠ, બહારની દુનિયા સાથેનો નાહી નાખેલો સબંધ, ઈચ્છાઓને મારી નાખીને જીવતા રહેવાની મહાન કળા, સમાજ દ્વારા બહિષ્કાર, લોકોનો તિરસ્કાર, નસીબનો દોષ, પૂર્વ જન્મના ખરાબ કર્મો, ક્યાંય પાછળ છૂટી ગયેલો ઝાંઝરાનો છનછન અવાજ, અડધી રાત્રે તનની ગરમીને ઠારવા ઠંડા પાણીએ નાહી નાખવાની પડી ગયેલી આદત, ધીમે ધીમે પસાર થતા વારસો અને કોઈ એક જગ્યાએ થંભી ગયેલી જિંદગી.. આ બધાનો ગુણાકાર એટલે હું. જિંદગી કદાચ આટલેથી જ અટકી જતી હોત તો પણ હું કદાચ મને સુખી માની શકવાની હિંમત કરી લેત. પણ ધાર્યું હોય એવું તો પહેલેથી જ ક્યાં કશું મળ્યું છે..!

સમયના કોઈ એક ભાગમાં

આશ્રમનો એ ડેલો ખુલ્યો હતો. સૌ દોડીને એમને પગે લાગવા ગયા હતા. મારી નજર એમના ભગવા રંગ પર ચોંટી ગઈ હતી. વારસો પછી એક જુદો રંગ જોવા મળ્યો હતો. અને એટલે જ એનું આકર્ષણ મનોમન થયું હતું. આશ્રમના કર્તાહર્તાને પગે લાગવાનો અવસર માજીએ આપ્યો હતો અને મેં પણ રોજીંદી ક્રિયાની જેમ પગે લાગ્યું હતું. અને બસ, પગે લાગવાની એ ક્ષણથી જ મારી જિંદગી એક લાંબા સમય માટે થંભી ગઈ હતી. ક્યાંક કશોક ચમકાર થયો હતો એ ભગવા રંગમાં અને એ ચમકારને પામવા માટે મને એ દિવસથી અડધી રાતે ચોરીછૂપીથી પાછલા બારણેથી એ ભગવા રંગ પાસે મોકલવામાં આવતી રોજ..! પહેલીવારની એ અડધી રાત મને મુક્તિ સમાન લાગી હતી પણ મુક્તિ તો મારા નસીબમાં એક દિવસથી વધુ આવી જ ક્યા છે..!

હવે રોજ રાતે તનની ગરમીને ઠારવા ઠંડુ પાણી નાખવાની આદત છૂટી ગઈ છે. હવે તનની પીડા અને મનની ચોટને ઠારવા ગરમ પાણીના શેકની આદત પડી છે. જીભને હવે ઘણા સ્વાદ પાછા મળ્યા છે. પહેરવાને નવા રંગો પણ મળે છે. રાતે તો શણગાર કરવા માટે નવા ઘરેણાઓ પણ મળ્યા છે. પણ ઝાંઝરાનો અવાજ હવે કાન સુધી પહોંચતો જ નથી, જીભને કોઈ જ સ્વાદની હવે ઓળખ રહી નથી, આંખ સામે એક ભગવા રંગનું જ અસ્તિત્વ રહ્યું છે. અંદર બહાર બધે જ સન્નાટો વ્યાપી ગયો છે. છતાં એને હજુ એક ઈચ્છા થાય છે કે અડધી રાતે કુલ વોલ્યુમ પર અગાસીમાં જઈને ગીતો વગાડવા છે...

પપ્પા હવે રિટાયર્ડ થાય છે

 ઝિંદગી.com

- ઉમા પરમાર

હું,રમેશ વી. પારેખ. ના,ના..યાર!
તમે ક્યાં ગ્રેટ કવિ રમેશ પારેખ સમજ્યા? એમની કવિતાનો તો કક્કો-બારાખડી પણ મને નથી આવડતો. આ તો જસ્ટ નામ મેચ થાય છે, બાકી તો એમની લાઈફની જેમ મારી લાઈફમાં પણ જો 'કવિતા' રહી ગઈ હોત તો હું પણ કદાચ સરકારી ઓફિસરને બદલે કવિ હોત.પણ.. થયું એવું કે 'કવિતા' બીજે પરણી અને મારા ભાગે આવી 'સવિતા'. 'ક' ની જગ્યાએ 'સ' થી કામ ચલાવવું પડ્યું. પણ જવા દો હવે! એ તો નસીબની વાત છે.

“સાલ્લુ.. આ તો કઈ ઝિંદગી છે?”
આજકાલ થોડા દિવસથી હું આ જ વિચારું છું. તમે પૂછશો કેમ? તો ભાઈ, એનું પણ કારણ તો છે જ ને! આખી ઝિંદગી સરકારી નોકરીમાં મજૂરી કરી અને હવે ઘરે પણ આ જ કરવાનું? પહેલું તો સરકારે જ મારી સામે જોયું નહિ. સાઈઠ થયા પણ દેખાવે તો એકદમ યંગ છું. સરકાર પણ દેખાવ નહિ ને ઉંમર જુએ છે. બોલો! બાકી તો હજુ બીજા દસ વર્ષ ખેંચી કાઢું આરામથી.

પણ,જવા દો હવે! જતા જતા ફેરવેલ ફક્શન ગોઠવીને બધાએ બુકે, ગીફ્ટ ને શુભેચ્છાઓ પણ આપી. બે-ત્રણ જણા તો એવું બોલ્યા પણ ખરા કે, રીટાયર થાવ છો બોસ, પણ તમારે તો હજુ ઘણું બધું સમાજસેવાનું કામ

કરવાનું છે, તમે હજુ ઘણા ફીટ છો એટલે ખરેખર તો રીટાયર થતા જ નથી એવું સમજજો.. વગેરે વગેરે.. ત્યારે મને બહુ સારું લાગ્યું હતું કે, ચાલો, કોઈએ તો માન્યું કે રીટાયર થવા જેવો લાગતો તો નથી!

શરૂઆતનો એક મહિનો તો જાણે એટલી સરસ ફીલીંગ થઈ આવી કે, હાશ! કોઈ કામ નહિ ને એ મસ્ત ખાવું-પીવું ને જલસા. મારી પહેલાના જે રીટાયર થયા હતા તે ફ્રેન્ડ્સને મળ્યો, ફરવા ગયા ને પાર્ટી પણ કરી. સવિતા પણ બધું હાથમાં જ આપે. પાછી કહે પણ ખરી કે, “તમે આખી જીંદગી કેટલું વૈતરું કર્યું તો હવે આરામ કરો.” ને હું થોડો આરામપ્રિય પણ ખરો એટલે એના કહેવાથી આરામ પણ કરી જ લઉં. વળી ફીટ રહેવા માટે એક નવો નિયમ પણ લીધો કે, સવારે ચાલવા જવું. એયને મસ્ત ફ્રેન્ડ્સની સાથે સવારના પહોરમાં જાત-જાતની ચર્ચા કરતા ચાલવાનું. બે કામ સાથે થાય, અવનવું જાણવા મળે અને તબિયત પણ સારી રહે એ વધારામાં.

મારો મોટો બાબો તુષાર, આમ તો બધાની સામે જો બાબો કહેવાય જાય ને તો એ બહુ ચીઢાય.તરત કહે, “પપ્પા..હું કઈ નાનો કીકો છું? તમે 'સન' કે 'દીકરો' કહેતા હોય તો?” પણ એને કોણ સમજાવે કે છોકરાઓ ગમે તેટલા મોટા થાય, મા-બાપ માટે તો 'બાબા-બેબી' જ રહે છે.

વચેટ દીકરી દિયાને ગયા વર્ષે અને નાની દીકરી અર્પિતાને આ વર્ષે પરણાવી. મોટાની નાની બેબી આન્યા ચાર વર્ષની થઇ ને એની વાઈફ રીમા પણ નોકરી કરવા જાય. વચેટને ત્યાં ડીલીવરીની તૈયારી અને અધૂરામાં પૂરું નાની દીકરીની નોકરી ઘરથી એકદમ નજીક જ. એટલે એ દિવસમાં એકવાર તો ઘરે આંટો મારી જ જાય. ઘર ભરેલું જ રહે હંમેશા.

એક દિવસ સવારે તુષાર કહે, “પપ્પા, આજે તો મારે અર્જન્ટ મીટીંગ એટેન્ડ કરવાની છે. તો તમે જરા આન્યાને નર્સરી મૂકવા લેવા જવાનું કામ પતાવી દેજો ને!” એટલે તે દિવસ પૂરતું આ બંદાએ એ કામ પતાવી દીધું. આન્યા હતી તો નાની, ક્યુટ ઢીંગલી જેવી. પણ તમે તો જાણો જ કે આજનું બેબી કેવું સ્માર્ટ હોય! ફરી એક દિવસ રહીને તુષારની મીટીંગ આવી

ગઈ એટલે તે દિવસે પણ મારી ડ્યુટી લાગી. હજુ તો બપોરે જમી રહ્યા ત્યાં તો સવિતાએ બૂમ પાડી, “કહું છું.. આ દિયાને કઈ સારું નથી લાગતું. હમણાં જ હોસ્પિટલ લઈ જવી પડશે.” ખાવાનું પડતું મૂકી એને લઈ હોસ્પિટલ પહોંચ્યા. આજકાલના ડોક્ટરોનું પણ શું કહેવું? લઈ જાઓ એટલે તરત પહેલાં એડમિટ કરો ને પછી ચેક-અપ કરો. બે દિવસ ઓબ્ઝર્વેશનમાં રાખી, થોડા સલાહ-સૂચનો અને દવા આપીને રજા આપી. સીધા વીસ હજારનું બિલ. ચાલો કંઈ નહી, હમણાં રીટાયર થયા પછી આવ્યા જ છે એટલે વાંધો નથી. પણ દોડધામ વધી ગઈ. આ બે-ત્રણ દિવસમાં તો જમાઈ જમી પણ ગયો અને જમ જેવો લાગી પણ ગયો. ભાઈસાબ જાણે જ છે કે પપ્પા હમણાં નવરા જ છે એટલે હોસ્પિટલના આંટાફેરા મારશે જ. દિયાને હવે તો વધુ સાચવવી પડે એમ હતી.

ઘડીક એની દવા લેવા જાઓ, એની ખબર લેવા નાની દીકરી-જમાઈ તો ખરા વળી સાસરા પક્ષના પણ આવે. વળી આન્યા કઈ માંગે તો એના માટે લેવા જાઓ. સવિતા ઘરનું સાચવે ને હું બહારનું. હજુ તો માંડ થોડા દિવસ થયા ને દિયાને ડીલીવરી પેઈન ઉપડ્યું ને દાખલ કરી. ચોવીસ કલાક નીકળી ગયા ને કેસ કોમ્પ્લીકેટેડ થવા લાગ્યો ને ડોક્ટરોએ સીઝરનો નિર્ણય લીધો. ચાલો,વાંઘો નહીં! બધું હેમખેમ પત્યું ને બાબાનો જન્મ થયો. હાશ! એવું તો બોલવાનો મોકો જ ન મળ્યો. એમ હાશકારો થાય એવું ક્યાં હતું? સીઝર ને હોસ્પિટલમાં ત્રણ દિવસ રાખવાનો ચાર્જ મળીને એક લાખ રૂપિયાનું બીલ તો જોતજોતામાં થઈ ગયું.

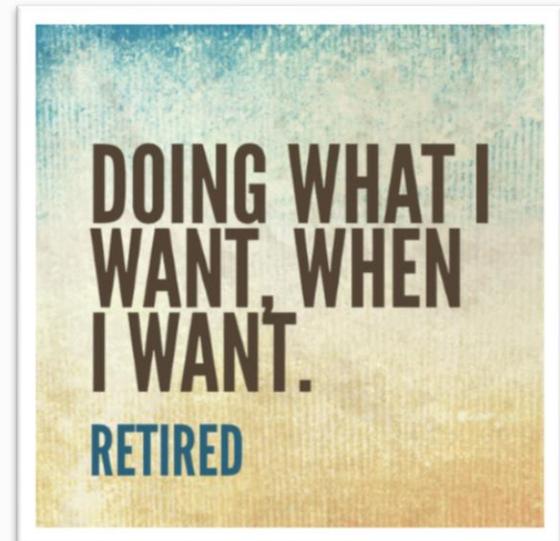
દોઢ બે મહિનામાં તો એક પછી એક ખર્ચા વધતા જ ગયા. એને નજરઅંદાજ તો ન જ કરી શકાય તો પણ એના કરતા વધુ જે દોડધામના લીધે જે થાક લાગ્યો તે તો વર્ણવી શકાય એમ જ નથી. આખરે દિયાને ફરી સાસરે એના દીકરા સાથે વળાવી ત્યારે જરા હાશકારો થયો. એવું લાગ્યું. બસ લાગ્યું જ હતું, ખરેખર હાશ ક્યાં થઈ હતી. સવિતા બિચારી થાકીને હૂસ થઈ જતી. બધા જે કહેતા હતા કે, નિવૃત્તિ એટલે જ તો ખરો હસબંડ-વાઈફને એકબીજાનો સાથ માણવાનો સમય. પણ,આ બધું તો ફક્ત કહેવાતું હોય છે, હકીકત ક્યાં છે એવી?!

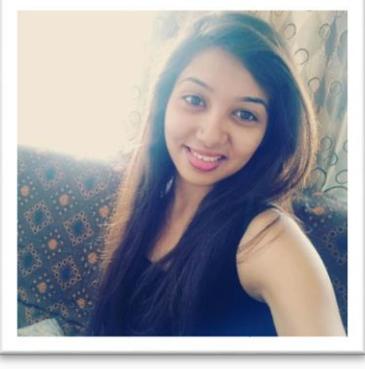

તુષાર અને રીમાએ તો હવે કહી જ દીધું હતું કે, “પપ્પા તમે હવે તો ફી જ છો તો આન્યાને મુકવા લેવાનું તમે જ રાખો ને! એટલે તમારો ટાઇમ તો પાસ થાય.” મને મનમાં થયું કે પાસ કરવા માટેય ક્યાં ટાઇમ બચે છે!

જાણે એક ઘરેડ જિંદગીની ગોઠવાઈ ગઈ હતી. લોકોને અમસ્તું જ એવું લાગે છે કે, સરકારી જોબ એટલે આરામ પણ મને તો એ અનુભવ ક્યારેય થયો જ નહીં.

તેથી જ હું આજે વિચારવા મજબૂર થયો કે, સાલ્લુ. આ તો કઈ જીંદગી છે? નોકરી કરીને પણ થાક્યો અને રીટાયર થયા પછીની હાલત જોઈને બૂમો પાડીને કહેવાનું મન થાય છે, “તમારા પપ્પા રી-ટાઇડ થાય છે.”

ટ્રેન

અસ્પર્શ્ય

- મીરા જોશી

વ્હિસલ વાગે છે, ટ્રેન સ્ટેશન છોડી રહી છે. એક જગ્યા, એક કાળ, એક સમય અને એક સ્થળ બીજા સ્થળ, કાળમાં ભળવા આગળ ધપતો જાય છે. ઘોંઘાટ સમી જાય છે, પટરીઓનો અવાજ પોતાના હોવાનું મહત્વ આપતી થોડી-થોડી વારે આવતા વ્હિસલના અવાજમાં ભળી જાય છે.. સવારને ઉઠાડતી, શિયાળાની હાડ થીજી દેતી ઠંડીને ચીરતી, સૂર્યના પહેલા-વહેલા કિરણોને પોતાનામાં સમાવવા જતી મુસાફરોથી ધબકતી એક ટ્રેન આગળ વધી રહી છે..

ઠંડીના કારણે બધાની બારીઓ બંધ છે, ત્યાં જ સામેની સીટ પર બેઠેલી એક છોકરી. હજુ જ્યાં પૂરું અજવાળું પણ નથી થયું ત્યાં બહારના ઠંડા પવનને આવકારતી બારી

ખોલી નાખે છે. બધા જ સ્તબ્ધ થઈ જાય છે, પરંતુ કોઈ તેને કંઈ કહી શકતું નથી. શા માટે?

એક સમૂહનો ભાગ બની ગયેલી એ છોકરીની બારી બહાર ગયેલી નજરમાં કંઈક અદ્ભુત તત્વ હતું. કુતુહલનું, પ્રકૃતિ પ્રત્યેના અફાટ પ્રેમનું, અને એકેએક ક્ષણમાં ઉગતી સવારનું. બધા માટે સુરજ બહાર ઉગ્યો હતો, પરંતુ સાચો સુરજ તો એની આંખોમાં ઉગ્યો હતો. જીવંતતાનો સુરજ!

તને ખબર છે, આ જ દ્રશ્ય, ક્યારેક આપણું પોતાનું હતું, દરેકનું હોય છે.. આંખોમાં કુતુહલ હોય, ચહેરા પર સહજ આનંદ હોય, અને હોઠો પર ગીત હોય! બસ આટલું જ હોય અને એમાં જ જીવન હોય! એ જ જીવન હતું એ છોકરીની હાજરીમાં. ને અચાનક આવું સુખદ આશ્ચર્ય જન્માવે એવું સહજ દ્રશ્ય જોઈને બધાના હૃદયમાં કેવો ચિરાડો પડી ગયો?

પ્રકૃતિની બધી જ જોયેલી ચીજો જોઈને આજે પણ માત્ર આશ્ચર્ય જ થાય, એવી એકાદી ક્ષણ શું તું જીવી શકે છે, આજે આટલા વર્ષે પણ? તારા માટે વિચારું તો કદાચ હા, સંવેદના તારા રોમ-રોમમાં ધબકે છે અને એની અસર મારા સુધી પહોંચે છે!

પણ, એ ટ્રેનમાં હૃદય, લાગણી અને સંવેદનાઓનું એક સમૂહ, આટલી સમીપ હોવા છતાં, એમાંની દરેક વ્યક્તિ એકલી હતી. હા ખુબ એકલી. એક-બીજાના ઉચ્છવાસ સિવાય કોઈને કંઈ જ સ્પર્શતું નહોતું. કારણ બધાને પોતપોતાનું એકાંત વહાલું હતું, અથવા પરાણે વહાલું કરવું પડ્યું હતું!

જીવનનો એક ઉચ્ચ ભાવ હોય છે, જ્યાં સંબંધ, સમય, સ્થળ, ભાવ, ઊર્મિ બધા જ ભાવ-અભાવથી વ્યક્તિ ઉપર ઉઠે છે, અલિપ્ત થાય છે. પરંતુ આજે લોકો જીવનથી અળગા થાય છે. અલિપ્ત થવું અને અળગા થવુંમાં અંતર હતું, આજે મટી ગયું છે.

પ્રેમની અવસ્થામાં અલિપ્ત થવાય છે. અપ્રેમની અવસ્થામાં અળગા થવું પડે છે. તમારા હોવા છતાં, ના હોવાની અવસ્થામાં અલિપ્ત થવાય છે. અળગા થવામાં ક્યાંક પીડાની કશક છે, અલિપ્ત થવામાં આનંદની ચાવી મળે છે.

જિંદગી માત્ર સુવિધાના રમકડાઓમાં, મોંઘા ફોનની અંદર, કે આલીશાન હોટેલની ચાર દીવાલોમાં નથી હોતી.. કોઈ નાના શહેરના સ્ટેશન પર દેખાઈ ગયેલા ગરીબ

બાળકના ચહેરા પર પણ હોય છે, જ્યાં ખરેખર સંઘર્ષ કરી રહેલી 'જિંદગી' પથરાયેલી હોય છે, જેને શિક્ષિત સમુહે લાચારીનું નામ આપી દીધું હોય! સજા ભોગવતા કેદીની કોટડીની પેલી નાનકડી બારીમાં પણ હોય છે, જ્યાં કેદીની નજર એ આકાશના નાનકડા દૂકડામાં પોતાની મુક્તિને ઝંખતો હોય છે! ને જિંદગી ત્યાં પણ હોય છે, જ્યાં એક અધુરપને મધુરતાથી જીવાતી હોય છે!

ખેર, ટ્રેનની બહાર દેખાતું પેલું ગમતું કે અણગમતું દ્રશ્ય ફટાફટ પસાર થઈ જાય એમ જિંદગી પણ આમ જ સરી જશે. તારા વિના ને છતાં તારી જ સાથે! કંઈક એ રીતે જેમ ઈશ્વરની સાથે માનવી ને છતાં ઈશ્વરના ઐક્ય વિના!

પણ આ શબ્દોની સુંવાળપથી લાગણીઓને પ્રત્યક્ષ કરવાની ક્ષણો ખૂટી જાય એ પહેલા નવા સાલની નવી જિંદગીને નવી રીતે જીવી લઈએ? ક્યાંક એ કપરી ક્ષણનો ભાગ ના બની જઈએ, કે બારી બહારના દ્રશ્યની સંવેદનાને ઝીલવાની કોશિશ કરીએ અને ટ્રેન જ પાટા પરથી ઉતરી જાય.!

ગુલાબજળ

તું એવી મોસમ લાવી દે!
મુજને તારામાં વાવી દે!

- યાજ્ઞિક વધાસિયા

કંટાળી હવે હું સાવ. આ પાંચમો છોકરો જોવા માટે આવવાનો હતો. બસ એ જ રૂટીન હોય દર વખતે. ‘મહેમાન’ આવે એટલે અંદરથી ટ્રે લઈને પાણી આપવા આવવાનું, ખાસ ધ્યાન રાખવાનું કે ટ્રે ધુજે નહીં. પછી ‘જયશ્રીકૃષ્ણ’ કહીને પોતાની સંસ્કારિતાનો પરિચય આપવાનો. પાછું અંદર જઈને નાસ્તાની પ્લેટ્સ તૈયાર કરવાની અને બહાર બધાને આપવાની. સાથે ચા આપવાની, પાછું ખાસ ધ્યાન રાખવાનું કે, ટ્રે ધુજે નહીં. પછી મુખવાસ અને પાણી. પછી અંદરના રૂમમાં અમને એકલા ‘એકબીજાને કંઈક પૂછવા’ માટે મોકલે, ને ત્યાં એવી જ વાતો કરવાની, જે બાયોડેટામાં ઓલરેડી મેન્શન કરેલી હોય અથવા મમ્મી-પપ્પાએ શીખવાડી હોય. જેની સાથે તમારે આખી લાઈફ કાઢવાનું ડીસીઝન લેવાનું છે, એ ડીસીઝન લેવા માટે તમને પંદરથી વીસ મિનીટ આપવામાં આવે છે. બસ પછી તો એ લોકો જતા રહે છે અને તમને પૂછવામાં આવે છે કે, તમને એ છોકરો કેવો લાગ્યો અને સાથેસાથે તમને સમજાવવામાં પણ આવે છે કે, એ છોકરો તમારા માટે કેમ ‘બેસ્ટ’ છે. તમારા પર રીતસરનો ફોર્સ કરવામાં આવે છે અને છેલ્લે પાછું એમ પણ કહેવામાં આવે છે કે, “આખરી નિર્ણય તો બેટા

તારો છે. આખી ઝિંદગી તો બેટા તારે કાઢવાની છે એ લોકો જોડે. અમે તો તને ખાલી કીધું તને. પછી તને જેમ ઠીક લાગે એમ.”

બસ આવું જ થયું જ્યારે આગળના ચાર અને આ પાંચમો છોકરો જોવા માટે આવ્યો. નવું કંઈ હતું જ નહીં. ખાલી છોકરાનો ચહેરો બદલાયો અને ફેમીલી મેમ્બર્સ બદલાયા. બાકી તો નાસ્તામાં આ વખતે પણ એ જ ‘પારસ’ના સ્પેશીયલ સમોસા જ હતા.

એ જતો રહ્યો પછીની રામાયણ પણ એવી જ રહી. દર વખતે હોય છે એવી જ. “આવો છોકરો પછી નહીં મળે. સારું ઠેકાણું છે. પચીસ તો થઈ ગયા તારા. ક્યાં સુધી આમ ઘરમાંને ઘરમાં બેઠી રહીશ? સાસરે જવાનું પણ છે કે નહીં? કનુકાકા પાસે રીવ્યુ કઢાવ્યા છે. લોકો સારા છે. છોકરો કમાય પણ સારું લેય છે. પાછો એકનો એક છે. ને માબાપ તો અત્યારે ગામડે જ રહે છે. તું ઘરમાં રાણીની જેમ રહીશ. કોઈ કચકચ નહીં.”

“પણ મને વિચારવાનો સમય તો આપો.”

“હા. વિચારી લે. તું માર્ગીને ત્યાં થર્ટી-ફર્સ્ટની પાર્ટીમાં જવાની હતી ને. એનું શું થયું?”

“મૂડ નથી.”

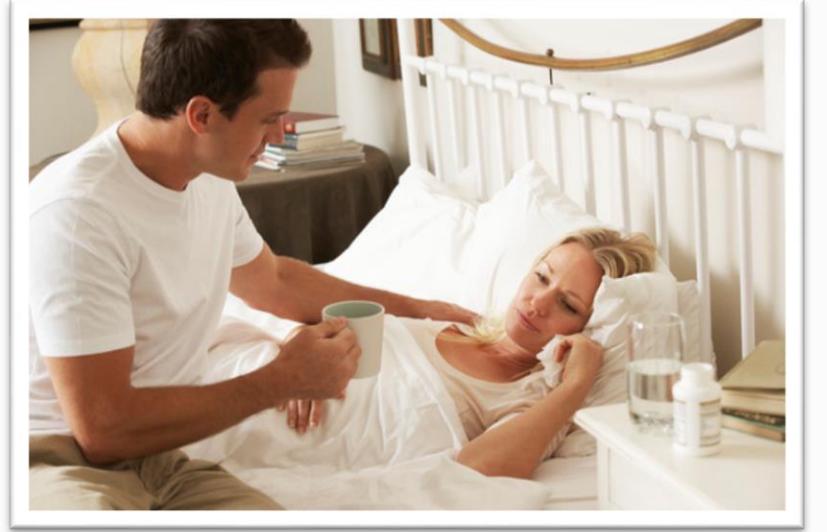
હું બેડરૂમમાં ગઈ. દરવાજો બંધ કર્યો. આડી પડી. સવારે ઓફિસે જવાનું હોવાથી સાડા સાતનો એલાર્મ મુક્યો. માર્ગી અને બીજા ફ્રેન્ડ્સ કોલ કરીને લોહી ના પીવે એટલે ફોન ફ્લાઈટમોડ પર નાખ્યો. સૂતા પહેલા છેલ્લો વિચાર કદાચ એ આવેલો કે, આ છોકરાને હા પાડી દેવી છે. ને આમેય વાતો પરથી તો એ જેન્યુઈન લાગે છે. જો કે વાતો પરથી તો મોટાભાગના જેન્યુઈન જ લાગતા હોય છે. પણ તોય હવે તો હા પાડી જ દેવી છે. બસ હવે વધુ નથી ખેંચવું.

બીજે દિવસે સવારે ઉઠી. ૨૦૧૮ નું વર્ષ શરૂ થઈ ગયું હતું. તૈયાર થવામાં કલાક લાગ્યો અને નવ વાગે ઓફિસ પહોંચી. લંચ-બ્રેકમાં મમ્મીનો કોલ આવ્યો, “એ લોકોની હા છે પ્રાચી. તે શું વિચાર્યું છે?” “હા કરી દો.” મેં થોડો ‘પોઝ’ લઈ જવાબ આપ્યો. પછી મમ્મી ઘણું બધું બોલ્યા, પણ મારા ધ્યાનમાં આવ્યું નહીં. મેં કોલ મૂકી દીધો.

નિશાંત સાથે મારી સગાઈ ફિક્સ થઈ. એ પહેલા અમે બહુ મળી ના શક્યા. એ ઇન્ટોર જોબ કરે ને હું અમદાવાદમાં. સગાઈ પછી પણ બહુ મળવાનું ના થયું. એણે હવે અમદાવાદમાં જ જોબ લઈ લીધી અને એક સારો ફ્લેટ પણ રાખી લીધો. પછી અમે એક વાર મળ્યા. થોડી વાતો કરી.

ઘરની. મમ્મી-પપ્પાની, કોલેજની, જોબની, ખાધું-પીધું ને ઘરે આવતા રહ્યા. બહુ કંઈ ખાસ વાત ના થઈ. પણ મને એકંદરે એ છોકરો સારો લાગ્યો. અમારા લગ્ન લેવાયા, અહીં જ, અમદાવાદમાં જ. નિશાંતના મમ્મી-પપ્પા તો સગા-વહાલા સાથે ગૃહ-પ્રવેશ પછી તરત જ નીકળી ગયા. એમને ‘સીટી’ અનુકુળ નથી આવતું.

હું એ રાત્રે બેડ પર સુઈ રહી હતી. મારા માટે આ બધું બહુ જલ્દી-જલ્દી થઈ રહ્યું હતું. મેં ક્યારેય વિચાર્યું નહોતું કે હું આ રીતે અરેન્જડ-મેરેજ કરીશ. પણ મારા અરેન્જડ-મેરેજ થઈ ગયા હતા, એ હકીકત હતી. મને ખબર ના પડી કે શું કરવું. હું બેઠી થઈ. નિશાંત હજી રૂમમાં આવ્યો નહોતો. મેં ‘મારી’ બેગમાંથી મારી ડાયરી કાઢી અને લખ્યું, “મેં એક અજાણ્યા છોકરા સાથે લગ્ન કર્યા.” આગળ હું કંઈ લખી શકી નહીં. હું ગભરાયેલી હતી.

“હું એમને કહી દઉં કે, થોડા દિવસ રાહ જોઈ લઈએ?” મેં મને ને મને પ્રશ્ન કર્યો અને મેં ને મેં જ જવાબ આપ્યો,

“ના. પછી એ ગુસ્સે થઈ જશે તો?”

દરવાજો ખુલ્યો. એ અંદર આવ્યા. મારું હૃદય જાણે છાતી ચીરીને બહાર આવી ગયું. મારા ધબકારા બહાર પણ સંભળાવા લાગ્યા. એ દરવાજા પાસે જ ઉભા રહી ગયા. મને ત્યાંથી જ તેમણે કહ્યું કે,

“પ્રાચી. હું સોફા પર સુઈ જાવ છું. તું શાંતિથી બેડ પર સુઈ જા. એવું હોય તો અંદર બાથરૂમમાં જઈને કપડાં ચેન્જ કરી નાખ.”

હું અવાક થઈ ગઈ. આ એ જ ‘રાત’ છે, જેની બધા એટલા વર્ષોથી રાહ જોતા હોય છે! ને આ ‘ના’ કેમ પાડે છે! મારી નજર નીચે ઢળી ગઈ. મને મારા મમ્મીએ કીધેલ એ વાત યાદ આવી ગઈ,

“જો તમારો ઘરવાળો તમારી સાથે સુવા માટે તૈયાર નથી થતો, તો તમે એક ઘરવાળી તરીકે ‘કલંક’ છો.”

પણ એમણે મને યુપ જોઈને ફરી કહ્યું,
“તું મારી વાઈફ છે. કોલ ગર્લ નથી.”

મેં ઊંચું જોયું. એમના આ શબ્દોએ મારા મનમાં ઘણા સવાલ ઘડી કાઢ્યા, પણ હું એમાંનું કંઈ પૂછી શકી નહીં. પણ એ બીજાના મનને વાંચી શકવાની શક્તિ ધરાવતા હોય એમ બોલ્યા કે,

“ચિંતા ના કર. હું ‘ગે’ નથી.” ને ખડખડાટ હસવા લાગ્યા. મને શું કહેવું એ સમજાયું નહીં. હું યુપ જ રહી. મને પપ્પા યાદ આવ્યા. “જ્યારે તારો ઘરવાળો કંઈ પૂછે ને તારી પાસે જવાબ ના હોય, ત્યારે સાવ યુપ જ રહેવું.” મેં આજ્ઞાકારી ટીકરીની ફરજ બજાવી.

એમણે એમની વાત ચાલુ જ રાખી,

“જો આપણે એકબીજાને જાણ્યા વગર સાથે ખાલી સાથે સુઈએ, તો તારામાં અને કોલગર્લમાં શું ફરક? ભલે ટાઈમ લાગે, પણ આપણે એકબીજાને જાણ્યા પછી જ ‘સેક્સ’ કરીશું.”

હું આ વખતે પણ યુપ જ રહી. હું કપડાં ચેન્જ કર્યા વગર જ સુઈ ગઈ. બીજે દિવસે ઉઠી તો એ સોફા પર ન્હોતા. હું રસોડામાં ગઈ તો એ યા બનાવતા હતા. મને પાછા મમ્મી યાદ આવ્યા, “જો તમારા ઘરવાળાને ચૂલો સળગાવવો પડે, તો એક ઘરવાળી તરીકે તમે ‘કલંક’ છો.” એમણે મને કપમાં યા ભરીને આપી.

“મને ગમે છે રસોઈનું કામ.” ટોસ્ટરમાં બ્રેડ મુકીને એ બોલ્યા.

પછી ધીમે ધીમે એમની જોડે વાત વધતી ગઈ. બહુ નહીં. પણ વધતી ગઈ. એકવાર મેં એમને પૂછ્યું કે,

“હું મારી ફ્રેન્ડ્સ જોડે બે દિવસ માટે સાપુતારા જાવ? ત્યાં હું કંઈ આડા-અવળું નહીં કરું. પ્રોમિસ.” એમણે ગુસ્સાભરી નજરે જોયું. આવો ગુસ્સો મેં મારા પપ્પાની આંખમાં જોયેલો, જ્યારે મારા મમ્મીએ સોસાયટીની બહેનો સાથે બે દિવસ માટે દ્વારકા જવાની એમની પાસે રજા માગેલી. ગુસ્સામાંને ગુસ્સામાં પપ્પાએ ના પાડી દીધેલી.

“આવું મને શું કામ પૂછે છે? તારે મને ખાલી ઇન્ફર્મ કરવાનું હોય. પૂછવાનું ના હોય.” ગુસ્સામાંને ગુસ્સામાં એ ત્યાંથી જતા રહ્યા.

એકવાર સાંજે જમીને અમે બેઠા હતા ત્યારે એમણે પૂછ્યું કે, “તે જોબ કેમ પાછી જોઈન ના કરી?”

“બહુ કંટાળાજનક હતી.”

“કોઈક સારી શોધી લે. હું હેલ્પ કરીશ.”

“ના ના. મને બહુ ઈચ્છા નથી.”

“અચ્છા. તારે બનવું શું હતું? તે મને ક્યારેય કીધું નહીં.”

મેં કહ્યું, “રાઈટર.”

એમની આંખો ચમકી ગઈ.

“હું પણ રાઈટર બનવા જ માંગતો હતો, પણ બની ના શક્યો. એક કામ કરીશ? મારા વતી ને તારા વતી તું કંઈક લખીશ?”

હું પાછું કંઈ બોલી ના શકી. એ રાત્રે હું બેડ પરથી ઉઠીને એમના સોફા પાસે ગઈ અને એમને બાહોમાં લઈ લીધા.

એમની આંખો ખુલી. એ મારી સામે જોઈ રહ્યા. મેં એમને પૂછ્યું કે,

“તમે ‘ગે’ તો નથી ને?”

“નહીં. સાબિતી આપું?” ને અમે બન્ને હસવા લાગ્યા. અમે મનભરીને સુહાગરાત ઉજવી, લગ્નના પુરા અઢી મહિના પછી.

એ સુઈ ગયા, પછી મેં પેલી ડાયરી ખોલી, લખ્યું હતું, “મેં એક અજાણ્યા છોકરા સાથે લગ્ન કર્યા.” મેં આગળ ઉમેર્યું, “ને મને એમની સાથે પ્રેમ થઈ ગયો.” હું પણ પછી સુઈ ગઈ.

ઘડિયાળ સવારના સાડા સાત થઈ ગયા હતા ને અલાર્મ જોરજોરથી વાગી રહ્યો હતો. મેં હાથમાં મોબાઈલ લઈ અલાર્મ બંધ કર્યો. સ્ક્રીનમાં દેખાતી તારીખ પર નજર ગઈ.

‘૧ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮’

વોટ ધ..... આ સપનું હતું?!

હું ઉઠીને ફેશ થવા ગઈ, ત્યાં મમ્મીએ કીધું,

“એ લોકોની ના આવી છે. હમણાં જ ફોન હતો. એ લોકોને તું થોડી ઢીલી લાગી. ને હા, રસિકભાઈએ બાયોડેટા મોકલાવ્યો હતો એ છોકરો આવતા અઠવાડિયે જોવા આવવાનો છે.”

હું કંઈ બોલી ના શકી. ગઈ રાતનું મોઢામાં ભેગું થયેલું ‘થૂંક’ મેં વોશબેસિનમાં વહાવી દીધું.

SHUT DOWN

અડે અડે ત્યાં જ ઉઝરડા પડે છે સપનાંને,
હાથને ટેરવાં સાથે જ નખ મળેલા છે.

કોઈના હાથને પસવારે હાથ કોઈનો,
તો થાય : મારા હાથ આ જ છે કે પેલા છે?

- રમેશ પારેખ

(શીર્ષક-પંક્તિ : કુસુમ જય પટેલ)

જેકબ

લવ-ટેક

- અનંત ગોહિલ

“હિતાક્ષી, મોમને સમજાવને યાર! શું આખો દિવસ લગન-લગન કર્યા કરે છે. હજુ મારી ઉંમર છે લગ્ન કરવાની? હજુ તો માંડ ચોવીસ થયા છે મારા અને પણ છોડ હજુ તો મારે કેટલું બધું ‘એચીવ’ કરવાનું છે જીવનમાં, મારે પપ્પાને એમના સપનાની કાર લઈ આપવાની છે, મારી માસ્ટર્સની ડીગ્રી લેવાની છે અને મારું પી.એચ.ડી. તો ઉભું ને ઉભું જ છે. ઓહ યાર, કેટલું બધું કરવાનું છે અને એમાં મોમ લગ્નનું ગતકડું ઉભું કરી દે છે. તું કંઈક કર યાર. તારું અને મોમનું તો સારું બને છે. તારી વાત એ તરત માની જ જશે.” પ્રિયાંશી કંઈ કેટલીય બળતરાઓ પોતાની નાની બહેન હિતાક્ષી આગળ ઠાલવી રહી હતી.

મલ્હોત્રા હોમની આ રોજની રામાયણ! સવાર પડે એટલે મિસીસ મલ્હોત્રા એટલે કે દેવીબહેન પ્રિયાંશીના લગ્ન કરવાની વાત નીકાળે અને પછી શરૂ થાય દલીલો અને લાંબી ચર્ચા. એમાંથી વાત આગળ વધે અને ઉગ્ર દલીલો થાય અને અંતે હિતાક્ષી પ્રિયાંશીને લઈને કોલેજ જાય અને મિસ્ટર મલ્હોત્રા એટલે કે અખિલભાઈ પોતાના ‘હોમ-મિનિસ્ટર’ને સમજાવવામાં વ્યસ્ત થઈ જાય. લગભગ છેલ્લા એકાદ મહિનાથી મલ્હોત્રા કુટુંબમાં આ રોજનું થઈ ગયું હતું. દેવીબહેનનું કહેવું હતું કે છોકરીને અમુક

ઉંમરે પરણાવીએ નહીં તો પછી સમાજમાં એની સાચી-ખોટી વાતો થવાની શરૂ થઈ જાય.

પ્રિયાંશી અને દેવીબહેનની બબાલ વચ્ચે કોઈ ફસાઈ જતું, તો એ હતા હિતાક્ષી અને અખિલભાઈ. હિતાક્ષી આમ તો પ્રિયાંશીથી બે વર્ષ નાની હતી, પણ બન્ને એક જ કોલેજમાં ભણતા હતા એટલે એમને જવાનું જોડે જ થતું. અખિલભાઈ એક વેલ-નોન રેસ્ટોરન્ટના મેનેજર હતા એટલે એમને ઘરેથી જવાનો સમય ૧૧ વાગ્યાનો રહેતો અને પછી એ રાતના મોડેથી ઘરે આવતા. એટલે રોજ સવારે જ બધા એકસાથે ભેગા મળે અને પછી આ કજિયા શરૂ થઈ જતા.

આ બધામાંથી બચવા માટે અખિલભાઈએ એક તરકીબ નીકાળી. એમણે પ્રિયાંશીને એક સર્ટીફિકેટ કોર્સ કરવા માટે કેનેડા મોકલવાનું ડિસાઈડ કર્યું. પ્રિયાંશી એક વર્ષનો કમ્પ્યુટર સર્ટીફિકેટ કોર્સ કરીને આવે ત્યાં સુધી પ્રિયાંશી પણ લગ્નની વાતમાંથી છૂટી અને અહિયાં દેવીબહેનને પણ પ્રિયાંશીને લગ્નની વાત કરવામાંથી શાંતિ!

બસ પ્રિયાંશીને તો એટલું જ જોઈતું હતું. એને થયું કે ભલે ૧ વર્ષ તો ૧ વર્ષ હું આઝાદ તો થઈ! હવે અહિયાં ફોરેનમાં મારા સપનાઓ પુરા કરવા માટેનો પાયો તો હું નાખી જ શકીશ.

વિઝા અને પાસપોર્ટની વ્યવસ્થામાં બીજા બે-એક મહિના નીકળી ગયા અને અંતે દિવસ આવી ગયો કે જ્યારે પ્રિયાંશીને કેનેડા જવાનું હતું. એણે હિતાક્ષીને ‘હગ’ કર્યું અને એણે જે-જે પણ મંગાવ્યું હતું એ લીસ્ટ એને બરાબર યાદ જ છે એ વાત પણ જણાવી. મમ્મી-પપ્પાને પ્રણામ કરીને એ કેનેડા જવા માટે રવાના થઈ ગઈ.

કેનેડા એ જે કોર્સ કરવા જઈ રહી હતી ત્યાં જ તેને એની જ કોલેજની એક સિનીયર સુહાની, કે જે એ જ કોર્સમાં રીસર્ચર તરીકે કામ કરી રહી હતી તેની સાથે મુલાકાત થઈ. એક જ શહેરના અને એક જ કોલેજના હોવાને કારણે બન્ને વચ્ચે થોડા જ સમયમાં ગાઢ મૈત્રી થઈ ગઈ હતી.

પ્રિયાંશી શરૂ-શરૂમાં તો દિવસમાં ત્રણ-ચાર વાર ઘરે વીડીઓ-કોલ કરે અને અહીંના જોવાલાયક સ્થળો વિશે, અહીંના કલ્ચર વિશે વાતો કરે, હિતાક્ષી સાથે ઇન્સ્ટાગ્રામમાં જોયેલા ખાવાપીવા લાયક સ્થળોની મુલાકાત લીધી હોય એની વાતો કરે. શરૂઆતના છ મહિના તો પ્રિયાંશી માટે સપના જેવા વીત્યા. તે ત્યાં ઘણું-બધું ફરી, ઘણું-બધું નવું નવું શીખી પણ ખરા! આમ પણ, કમ્પ્યુટર એના રસનો વિષય હતો અને એ કોર્સમાં એક વર્ષમાં શીખવાનું એ માત્ર સાત જ મહિનામાં શીખી ગઈ હતી. હવે બાકીનો સમય એણે સુહાની સાથે એના રિસર્ચમાં હેલ્પ કરાવવાનું નક્કી કર્યું.

સુહાનીને પોતાનો એક પ્રોગ્રામ તૈયાર કરવો હતો, જેમાં મેન્યુઅલી હેન્ડલિંગની જેવું હેન્ડલિંગ મશીન પોતાની જાતે કરે! અમુક સર્ચ જાતે કરી લે, અમુક ડીસીઝન જાતે જ લઈ લે અને તેના લીધે જે-તે યુઝરનો સમય પણ બચે

અને એનું કામ વધુ એક્યુરેટ થઈ શકે. ‘આર્ટીફિશીયલ ઇન્ટેલીજન્સ’ની શોધખોળોએ હમણાં-હમણાથી વધુ વેગ પકડ્યો હતો અને સુહાની એ જ પ્રોગ્રામ માટે છેલ્લા ૨ વર્ષથી મહેનત કરતી હતી. પ્રિયાંશીએ સુહાનીને એ પ્રોગ્રામના કોડિંગ તથા તેના ડીઝાઈનીંગમાં મદદ કરવાની શરૂ કરી દીધી. અને બન્નેની અથાગ મહેનતે ખરેખર રંગ લાવી દીધો હતો. પ્રિયાંશીને ઇન્ડિયા પરત થવામાં હજુ પણ બે મહિનાની વાર હતી.

પ્રિયાંશીએ એ પ્રોગ્રામને ‘જેકબ’ નામ આપ્યું હતું. સુહાનીને પણ એ નામ ખૂબ જ પસંદ આવ્યું હતું. હવે પછીના બે મહિના એ પ્રોગ્રામને ‘ટેસ્ટ’ કરવાના હતા. પ્રિયાંશી અને સુહાની દિવસ-રાત એ પ્રોગ્રામને વધુને વધુ સારા બનાવવાના પ્રયત્નમાં લાગ્યા રહેતા હતા. અને સુહાની કરતા પણ પ્રિયાંશી આ કામમાં કંઈક વધુ જ ડૂબી ગઈ હતી. ‘જેકબ’ સાથે તે સવારથી મોડી રાત સુધી સમય વિતાવતી. એમાં પણ ‘જેકબ’ના વિઝ્યુઅલ્સ અને ઓડિયો ફંક્શનમાં તો તેણે સુહાનીને પણ કંઈ ‘ઈનપુટ’ આપવા નહોતા દીધા.

છેલ્લા મહિનાઓમાં તો પ્રિયાંશીએ ઘરે કોઈ ફોન પણ કર્યો નહોતો કે ના કોઈનો ફોન રિસીવ કર્યો હતો. એના પર એક અલગ જ ભૂત સવાર થઈ ગયું હતું, ‘જેકબ’નું ભૂત! પ્રિયાંશી આખો દિવસ એના સાથે જ વાત કરતી રહેતી. હવે તો સુહાનીને પ્રિયાંશીનું વર્તન જોઈ એવું લાગવા માંડ્યું હતું કે ‘જેકબ’ એનો પ્રોગ્રામ નહિ પણ પ્રિયાંશીનો જ પ્રોગ્રામ ના હોય જાણે!

બે મહિનાનો સમય પાણીની જેમ વહી ગયો અને પ્રિયાંશીને ઘરે જવાનો સમય પણ આવી ગયો. એકાદ વર્ષથી પોતાની વ્હાલસોયી ટીકરીને જોઈ નહોતી માટે અખિલભાઈ, દેવીબહેન અને હિતાક્ષી ફ્લાઈટના ટાઈમ પહેલા જ એરપોર્ટ પર હાજર થઈ ગયા હતા. પ્રિયાંશીની ફ્લાઈટ લેન્ડ થઈ અને આટલા સમય પછી એ પોતાના પરિવારને મળીને ખૂબ જ આનંદિત અને ઉત્સાહિત હતી.

બે-ચાર દિવસ તો ત્યાંની વાત-ચીત કરવામાં જ પસાર થઈ ગયા. પછી એક

દિવસ દેવીબહેને પ્રિયાંશી માટે મુરતિયા જોવાની વાત નીકાળી અને પ્રિયાંશી કહે, મારા લગ્ન તો થઈ ગયા છે. મલ્હોત્રા કુટુંબ માથે તો જાણે આભ જ તૂટી પડ્યું! કોઈને સમજાતું નહોતું કે પ્રિયાંશી આ શું બોલી રહી હતી? કોના જોડે? કેવી રીતે? ક્યાં? શું કામ? એવા અનેક પ્રશ્નો દેવીબહેન અને અખિલભાઈના મગજમાં ચાલી રહ્યા હતા.

પ્રિયાંશીએ પોતાનું લેપટોપ ઓપન કર્યું અને એ સાથે જ ‘જેકબ’ તેની મશીન-લેંગ્વેજમાં બોલી ઉઠ્યો, “નમસ્તે સાસુમાં, નમસ્તે સસુરજી”! અખિલભાઈ અને દેવીબહેન પહેલા તો ડઘાઈ જ ગયા પછી એમને થયું કે પ્રિયાંશી કોઈ મસ્તી કરતી હશે એમની સાથે! પણ પ્રિયાંશીના હાવભાવ જોતા એ કોઈ મજાક કરી રહી હોય તેવું નહોતું લાગતું. પ્રિયાંશીએ ખરેખરમાં જ એક સર્ચ-એન્જીન -એક પ્રોગ્રામ - એક ‘આર્ટીફિશિયલ ઈન્ટેલીજન્ટ’ પ્રોગ્રામ સાથે લગ્ન કરી લીધા હતા અને એ પણ કાયદેસરના!

પ્રેમ-અભિષેક

તેઓ ખરા છે આમ તો એ પણ કબૂલ પણ, મારી’ય વાત આમ જુઓ તો ખરી છે દોસ્ત.

- કેલાસ પંડિત

ચાલો પાછા જઈએ...

લપડાક

- મનોરી શાહ

નવું વર્ષ શરૂ થઈ ગયું. આપણે સૌએ ભરપૂર ઉજવણી પણ કરી હશે. સમય પોતાની ગતિએ વહેતો જ રહે છે. પણ આ એકવીસમી સદીમાં જાણે એ ખુદ ઉતાવળમાં છે. તમારી સૌની ખબર નહિ પણ મને લાગે છે કે વર્ષો ખુબ ઝડપથી વીતતા જાય છે. આપણે ખૂબ આગળ વધી રહ્યા છીએ અને ભવિષ્ય ખુબ ઉજળું છે. સૌ મોટાં થઈ રહ્યા છે- ઉંમરમાં, પદ-પ્રતિષ્ઠામાં. દેશ પણ મહાસત્તા બનવા જઈ રહ્યો છે. પણ અમુક સાવ મૂળભૂત વાતો માટે મને એમ થાય છે કે આપણે ખરેખર પાછળ જવાની જરૂર છે.

આ વખતે ટાઇમ મેગેઝીનનાં ‘પર્સન ઓફ ધ યર’નો એવોર્ડ એક twitterની મૂવમેન્ટને મળ્યો જેણે સ્ત્રીઓને (ઈનફેક્ટ પુરુષોને પણ) જાતીય શોષણ સામે અવાજ ઉઠાવાની હિંમત અને જગ્યા આપી. ખરેખર કહું તો આ હેશ-ટેગએ એવું કહેવાં માટે પ્લેટફોર્મ આપ્યું કે હું પણ એ લોકોનાં લીસ્ટમાં શામેલ છું જેમનાં પર શારીરિક કે માનસિક શોષણ થયું હોય. કેવી રીતે, ક્યાં, ક્યારે અને કોનાથી એ તો પછીની વાત છે. ખબર છે, નાનાં હતાં અને ગલીમાં ક્રિકેટ રમતાં ઝગડો થાય તો કેટલું સહેલાઈથી મમ્મી-પપ્પાને જઈને કહી દેતા હતા કે, ‘મને આણે માર્યું!’ એ જ રીતે બેસ્ટ ફ્રેન્ડ સાથે ઝગડો થાય તો તરત

મમ્મીને કેહવાય જતું હતું. હજી પણ ‘મારો બોસ મારું લોહી પીવે છે’, ‘આ કંપની કામ કરાવીને તેલ કઢાવી નાખે છે’ વગેરે કહી જ દઈએ છીએ ને? તો આટલી મહત્ત્વની અને ધૃણાસ્પદ ઘટના આપણે કેમ પરિવારજનોને અને એનાથી બહાર દોસ્તો કે સમાજમાં નથી કહી શકતા?

આટલા મોડર્ન સમયમાં પોતાની સાથે થયેલા દુર્વ્યવહારની વાત કરવા માટે કોઈ એક વ્યક્તિએ ચળવળ શરૂ કરવી પડે? અથવા એક વાર કોઈ એક વ્યક્તિ હિંમત દર્શાવે એના પછી લાંબુલચક લીસ્ટ બને કે કેટલા વ્યક્તિઓ સરખી પરિસ્થિતિમાંથી પસાર થયેલા છે? ચાલો સમયમાં પાછાં જઈએ; બાળપણ કે ટીન-એજમાં, જ્યારે તરત દોડીને બધું મમ્મી કે બેસ્ટ ફ્રેન્ડને કહી દેતા હતા. મને ખરેખર ખબર નથી કે એક વખત કીધા પછી શું થઈ શકે, કેવી રીતે ન્યાય મળે અથવા શું પગલાં ભરી શકાય. પણ એકલા એકલા મગજમાં ધૂંટીને દુખી થવું અથવા ફફડાટ સાથે જીવવું એના કરતાં તો ચોક્કસપણે સારું જ થશે.

બીજી બાબત જે સમયમાં પાછાં જવાલાયક છે એ છે લોકો સાથે વાત કરવાનું માધ્યમ અથવા રીત. એક તો આપણે સૌએ સોશિયલ મીડિયાને સર્કસ બનાવી દીધું છે, જાતે જ પોતાની પર્સનલ વાતો અને બનાવોની જાહેરાત કરવા પૂરતું જ એને વાપરીએ છીએ અને એ પણ આખો-આખો દિવસ. Even જ્યારે આપણે પરિવાર સાથે છીએ, દોસ્તો સાથે કે કોઈ પ્રસંગમાં છીએત્યારે પણ મોબાઈલ ચાલુ ને ચાલુ જ. ઘણીવખત તો આપણે એવું પણ કરી દઈએ કે જ્યાં ગયા હોઈએ ત્યાં મોબાઈલ પર ચેટ કરીશું અને આજુબાજુ બેઠેલા વ્યક્તિઓ સાથે હાઈ-હેલ્લો પણ નહિ. એવી જ રીતે ઘણી વખત સામેવાળું કંઈક બોલી રહ્યું છે અને આપણું ધ્યાન મોબાઈલમાં જ છે. માન્યું અમુક વાર આવા મેળાવડામાં મજા નથી આવતી અથવા સાથે કોઈ પોતાની ઉંમરની કંપની નથી હોતી. જ્યારે મોબાઈલ નહોતા ત્યારે આવી પરિસ્થિતિ આવતી જ હતી ને? ત્યારે નાછૂટકે વાતો સાંભળતા હતા અથવા પોતાની ઉંમરનાં વ્યક્તિઓ શોધી રમવાં કે વાત કરવા લાગી જતા હતા. એ જ રીતે મુસાફરી કરતી વખતે બસ કે ટ્રેનમાં આજુબાજુનાં મુસાફરો સાથે દોસ્તી થઈ જતી. હવે તો ખબર પણ નથી હોતું બાજુમાં કોણ છે!

ચાલો સમયમાં પાછાં જઈએ અને જે આજુબાજુ ખરેખર હાજર છે એમની સાથે સમય પસાર કરીએ; ભલે અમુકવાર કમને કરીએ, પણ કરીએ. ખરેખરા લોકો સાથે ખરેખરી વાતો કરીએ અને ધ્યાનપૂર્વક સાંભળીએ. ભલેને ઓટલે બેસીને

પંચાત જ કેમ ના કરીએ. (આપણી પેઠી એ જ કામ ફેસબુક અને whatsapp માં કરે છે!)

ત્રીજી અને ખૂબ વધારે જરૂરિયાત છે કે આપણે દરેક વસ્તુમાં પોતાનો મત નહિ આપવા વાળા સમયમાં પાછાં જતાં રહીએ. અત્યારે સોશિયલ મીડિયામાં દરેકને પોતાનો મત આપવો છે. કશી જાણકારી નથી, કંઈ જ ખબર નથી તો પણ ઓનલાઈન થનારાં યુદ્ધોમાં ભાગીદાર બનવું છે અથવા તો યુદ્ધો શરૂ કરી દેવા છે. પ્રસિદ્ધ હસ્તીઓના લગ્ન, મરણ કે કારકિર્દી વિશે; દેશનાં ભવિષ્ય, વિદેશનીતિ અને દેશ કેમ ચલાવવો એના વિશે; કોણે શું પહેરવું, શેનાં વિશે ફિલ્મ બનાવવી અને એમાં શું દર્શાવવું એના વિશે; કોણે એક વ્યક્તિની already કરી દીધેલી કોમેન્ટ પર શું કહેવું એના વિશે દરેકને બોલી લેવું છે.

એ સમય સારો હતો જ્યારે ભલે તરત બધી જાણકારી નહોતી મળતી. એક કે બે અખબારો અને સામયિકોમાં જ માહિતી પ્રકાશિત થતી હતી અને આપણે એમાંથી વાંચીને, સમજીને પોતાનું જ્ઞાન વધારતાં હતા. પણ વારે-તહેવારે લોકો વચ્ચે સાવ નબળી માનસિકતાના આધારે યુદ્ધો તો ન્હોતા થતા! પોતાનો જે કંઈ મત હોય એ આપણે સમજી વિચારીને અમુક જ લોકો આગળ મૂકતા અને એ લોકો સાથે જ અર્થપૂર્ણ ચર્ચા થતી. કદાચ પોતાની વાતની રજૂઆત કરવાનાં ઓછાં માધ્યમો હતા એટલે આપણે એક વાર વિચારીને, ફિલ્ટર કરીને વાતો રજૂ કરતા હતા. ભલે જ્ઞાન મેળવવાનાં માધ્યમો વધારતાં જઈએ પણ આપણો મહામૂલો અભિપ્રાય

આપવાનાં માધ્યમો જૂના સમયના રાખવામાં જ ભલાઈ છે.

સાદું જીવન, સરળ લોકો, સાદો આહાર, ભણતર કરતાં પણ સાદું ગણતર તથા વ્યવહાર કુશળતા અને લોકોની ખરેખરી એકબીજા માટેની લાગણીઓ. મારે પોતે તો આ બધાં મુદ્દે પણ પાછળ જવું છે, પણ એના પહેલાં આ જે લખ્યાં છે એવાં સરળ અને તરત થઈ શકે એવા ઉપાયો તો અજમાવી જોઈએ. મને આપના મત અને બીજા કોઈ મુદ્દે આપને લાગતું હોય કે પાછળ જવું જોઈએ તો એ વિષે જણાવો manorishah@gmail.com પર.

તમને મળ્યાનું યાદ

- રાજુલ ભાનુશાલી

આ સફર મેં રોજ નવતર આદરી છે,
નાવડી સાગરની વચ્ચે લાંગરી છે.
ના ગમે છે છોડવી, ના છૂટે છે એ,
આદતો બે-ચાર એવી છાવરી છે.
ક્યાંક ને ક્યારેક એ જાહેર થાશે,
વાત તારે જે હંમેશા ટાળવી છે.
હોય એ ઈલાજ જાણે સૌ દરદનો,
નામ છેલ્લે સૌ મુખે ઓ માવડી છે.
આપજે થોડા મજાના પણ પ્રસંગો,
કે ગઝલ સમ જિંદગીને ઢાળવી છે.
સાંભળે છે ધ્યાનથી એને જગત પણ,
બોલવામાં તેં અદબ જો જાળવી છે.
હો મને પણ માન્ય એ ક્યાં છે જરૂરી ?
તું જે ફરમાવે હુકમ કાં આખરી છે ?
~ જિગર ફરાદીવાલા

સરળતા અને સહજતામાં પણ ભારોભાર સૌંદર્ય હોઈ શકે છે અને એય વાત એટલી જ સાચી કે એ હૃદયમાં પણ એટલી જ સરળતાથી ઉતરી જતું હોય છે. આજે વાત માંડવી છે કચ્છના યુવાકવિ શ્રી જિગર ફરાદીવાલાની ગઝલકુંવરીના સૌંદર્યની, જે આજે આ કોલમની મહેમાન છે. ગઝલ- આ કાવ્ય પ્રકારમાં સૌથી વધુ વૈવિધ્યતા માણી શકાય છે, આણી શકાય છે.

સમજો કે એક પાંચ શેરી ગઝલ છે તો ઘણીવાર એમાં પાંચ કાવ્ય માણ્યા જેટલો આનંદ મળતો હોય છે. પાંચ શેરમાં જુદા જુદા ભાવ- વિષય અને વિશ્વ. કેટલું વૈવિધ્ય! એમાંથી એકાદ બે શેર પણ જો દિલને સ્પર્શી જાય, ભાવવિભોર કરી જાય તો ભયો ભયો. આજની સાત શેરી મહેમાન ગઝલકુંવરીના લગભગ બધા જ શેર આસ્વાદ્ય થયાં છે.
મત્લાનો શેર જુઓ.

આ સફર મેં રોજ નવતર આદરી છે,
નાવડી સાગરની વચ્ચે લાંગરી છે.

જીવનમાં કોઈકને કોઈક સફર તો અવિરત ચાલતી જ રહે છે. ભલેને આપણે કશું જ ન કરતા હોઈએ, એક જ જગ્યાએ સાવ સ્થિર બેઠા હોઈએ પણ સુક્ષ્મ સફર ચાલતી જ હોય છે. સમયની, વિચારોની, શ્વાસોચ્છવાસની.. આ સફરનો જ્યારે અંત આવે ત્યારે સમજો જીવનનો જ અંત આવી ગયો. અહિં કવિ એક નવતર સફરની વાત કરે છે. નાવને સાગરની વચ્ચે લઈ જઈને નાંગરવાની વાત કરે છે. સાગરની વચ્ચોવચ એક નાનકડી નાવડીને લાંગરવી એટલે હિમ્મતનું કામ! વહેણમાં સામલી દિશાએ તરવા જેવું! શું અર્થ નિષ્પન્ન કરે છે આ શેર?

માંગીએ ને મળી જાય કે પછી પ્રયત્ન કર્યા વગર બધું મળી જાય એ ઉપલબ્ધિનો ગર્વ કરી શકાય? કરીએ પણ તો એમાં આત્મસંતોષ કેટલો મળે? પોતાની હામ પર-જાત પર ભરોસો રાખીને સામા વહેણે તરીને કિનારે પહોંચીએ, ત્યાર બાદ સફળતાનો જે નશો ચઢે છે એ જિંદગીભર ઉતરતો નથી. કવિ એવી જ કોક યાદગાર સફરની વાત કરે છે.

ના ગમે છે છોડવી, ના છૂટે છે એ,
આદતો બે-ચાર એવી છાવરી છે.

કહેવાય છે કે આદત કોઈ પણ પ્રકારની હોય, સારી નહિં. ક્યારેક ને ક્યારેક એ નડવાની જ, તકલીફ આપવાની જ. આપણને અમુક તમુક વસ્તુઓ, સ્થળ, ખાદ્ય પદાર્થ અહિં સુધી કે વ્યક્તિની પણ ઘણી વખત આદત પડી જતી હોય છે. પછી એના વિના ચાલતું નથી, જીવાતું નથી. અમુક આદતોને તો આપણે પાળીએ, પોષીએ અને છાવરતાં સુઝાં હોતાં હોઈએ છે. એ છૂટતી નથી એવું નથી હોતું, આપણને છોડવી જ ગમતી નથી! કારણકે એ ગમતી હોય છે. અને આ ગમતી આદત આગળ જઈને એક તબક્કે સ્વભાવની ખાસિયત બની જતી હોય છે! વાતને બીજી રીતે જોઈએ તો આ બે ચાર

આદતોની આડાશમાં વાત કોઈ ગમતી વ્યક્તિની તો નથી થઈ રહી ને! કોઈનો સ્વભાવ સંપૂર્ણપણે બદલી શકાતો નથી. દરેકમાં સામાને કહે એવું કશું હોય છે. ક્યારેક સ્વભાવ બદલવાને બદલવાના પ્રયત્નોમાં વ્યક્તિની અંદરનું સત્વ નાશ પામે અને માત્ર શણગારેલું ખોખું રહી જાય એવું બને! એના કરતાં સ્વભાવનો એ કહે એવો હિસ્સો જીતી લેવો સારો.. જતો કરવો સારો.

ક્યાંક ને ક્યારેક એ જાહેર થાશે,
વાત તારે જે હંમેશા ટાળવી છે.

કોઈક અણગમતી વસ્તુથી, વાતથી કે પરિસ્થિતિથી આપણે કેટલે દુર ભાગી શકીએ? ક્યાં સુધી ભાગી શકીએ? કદીક, ક્યારેક, ક્યાંક એ જાહેર થઈ જ જશે. ભટકાઈ જશે. ગમે એટલું ટાળવા મથો એનો સામનો ક્યારેય નહિ જ કરવો પડે એ છાતી ઠોકીને કહી ના શકાય. અહીં એક પરિપક્વ અભિવ્યક્તિ વર્તાય છે. અહીં ટાળવાની વાત છે, પણ એ વાત વિશે કવિએ ખુલાસાપૂર્વક કંઈ કહ્યું નથી. કોઈ પણ વાત હોઈ શકે. એ ખુદના મનની અંદર ધરબી દેવાયેલી કોઈ અણગમતી વાત પણ હોઈ શકે! જે હોય તે, ટાળવાને બદલે એનો સામનો કરવો બહેતર. દીવાદાંડી જેવી વાત..

હોય એ ઈલાજ જાણે સૌ દરદનો,
નામ છેલ્લે સૌ મુખે ઓ માવડી છે.

એક મોઝેમ્બિલ કહેવત છે- 'માને ખભે સુરક્ષિત બાળકને ખબર નથી હોતી કે સફર લાંબી છે.' મા-બા-આઈ-માઈ-મમ્મી-મધર કે માવડી. જે સંબોધન કરો એ. ઉચ્ચારતાં જ અડધું દઈ ગાયબ! આ સંજ્ઞાને કોઈ ભાષા કે અભિવ્યક્તિના સીમાડા નડતા નથી!

આપજે થોડા મજાના પણ પ્રસંગો,
કે ગઝલ સમ જિંદગીને ઢાળવી છે.

મજાના 'પણ' પ્રસંગો.. આ 'પણ' અહીં મજા કરાવે છે. જિંદગી છે ભૈ.. એનું કંઈ નક્કી નહીં, એ ક્યારે, શું અને કેવું દેખાડશે. જિંદગીમાં વળાંકો અત્યંત જરૂરી છે. વળાંક ન આવે તો જિંદગી, જિંદગી જ ક્યાં રહે? જે મળે એ આવકાર્ય કદાચ ન પણ હોય, પરંતુ સ્વીકાર્ય તો હોવું જ જોઈએ. તો જ જિંદગી પૂરેપૂરી માણી શકાય. આ સ્વીકૃતિની સાથે સાથે કવિ જિંદગી પાસે હકથી, લાડથી થોડા મજાના પ્રસંગ પણ

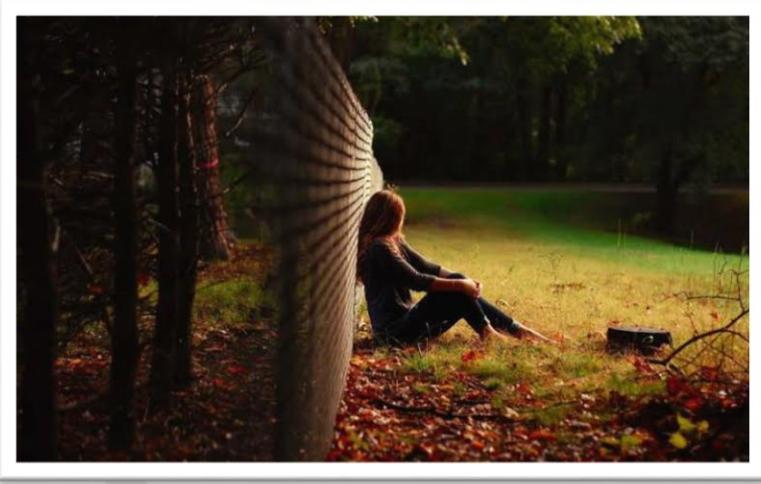
સામે ચાલીને માંગી લે છે. અહીં આ 'થોડા' શબ્દ નોંધનીય છે. થોડા હૈ, થોડેકી જરૂરત હૈ.. એને જિંદગીને ગઝલસમ ઢાળવી છે. ગઝલ એટલે ભાવ વૈવિધ્યનો સાગર. એક પાંચશેરી ગઝલમાં દરેક શેર પોતાની અંદર એક આખેઆખી કવિતા સમાવીને બેઠો હોય છે. જીવનનું પણ એવું જ. જો કે એમાંય મુસલસલ જેવા અપવાદ હોય, જિંદગીની જેમ જ!

સાંભળે છે ધ્યાનથી એને જગત પણ,
બોલવામાં તેં અદબ જો જાળવી છે.

યસ.. નમે એ સૌને ગમે. બીજા અર્થમાં પોતાની વાત, મત ઉગ્રતાથી મૂકવો કે નમ્રતાથી એ આપણે પોતાને નક્કી કરવાનું હોય છે. ક્યારેક આવેશમાં કે ઉગ્રતાથી કહેલી વાત સાચી હોવા છતાં સ્વીકૃત થતી નથી અને મીઠાશથી કરેલી વાત જો કડવી પણ હોય તોય

અખરતી નથી. અદબનો એક અર્થ નીતિ પણ થાય. નીતિ જો સાચી હોય તો જ્યાં પહોંચવું હોય ત્યાં પહોંચવામાં પછી કશું જ અવરોધી શકતું નથી અને સાચો રસ્તો પણ એ જ.. ખરુંને?

હો મને પણ માન્ય એ ક્યાં છે જરૂરી ?
તું જે ફરમાવે હુકમ કાં આખરી છે ?

ઘણી બધી શક્યતાઓ લઈને આ શેર આવ્યો છે. બે મિસરામાં જાણે આખું ફલક સમાઈ ગયું છે. અહિં આ શબ્દ 'તું' કે જે ઈનવર્ટેડ કોમામાં છે એ વિચારતાં કરી મુકે છે. કોણ છે આ 'તું'? આપણે જ્યાં નોકરી કરતાં હોઈએ ત્યાંનો બોસ કે પછી આપણા લાઈફ પાર્ટનર? કે પછી અત્યંત પઝેસીવ એવા પ્રેમી કે પ્રેમિકા? ના.. આ 'તું' એટલે ભાગ્ય કે નસીબ જે કહો એ. જે મળ્યું, જેટલું મળ્યું એ મને કમને સ્વીકારી લેવું, અથવા જે નથી મળ્યું એ માટે ભાગ્યને દોષિત ઠેરવી કપાળે હાથ દઈ બેસી રહેવું કવિને મંજૂર નથી. એનામાં એટલી હામ છે કે એ ભાગ્યને સામો પ્રશ્ન કરી શકે છે કે તું જે હુકમ ફરમાવે તે આખરી શબ્દ છે? ના.. એને વિશ્વાસ છે પોતાની જાત પર, આવડત પર, મહેનત પર. કેટલાક લોકો વિપદા પડે ત્યારે તૂટી જાય છે જ્યારે કેટલાક નવા

વિક્રમો સર્જે છે. એમ પણ નિષ્ફળતાને વ્યાજબી ઠરાવવાના ખૂબ કારણો મળી રહે પણ સફળતાનું વિવેચન એકજ- સફળતા મળી. નસીબને દોષ દઈને બેસી રહેવાથી કશું જ મળવાનું નથી, વળવાનું નથી એ હકીકત કવિને બરાબર સમજાઈ ગઈ છે. કશુંક પામવું હશે તો એ માટે પ્રયત્નો કરવા પડશે. એમતો નાનકડી મીણબત્તીનેય ઈચ્છા હોય કે હું સૂરજ બનું પણ હું તો જન્મે મીણબત્તી છું. મારા એવા નસીબ ક્યાં એમ વિચારી માથે હાથ દઈને બેસી રહેશે તેથી શું પામશે? એ અંધકારની જોડે બાથ ભીડે ત્યારે જ એને પોતાની અમાપ શક્તિનો પરિચય થાય છે. બસ આવી જ અમાપ શક્તિ વડે પોતાના ખોબામાં આખેઆખી ક્ષિતિજ ભરી લેવાનો જોશ કવિના શબ્દોમાંથી છલકાય છે.

પહેલી નજરે સાવ સરળ લાગતો શેર કેટલી નવી ઉંચાઈઓ સર કરી શકે છે એ તો ઉંડા ઉતરીએ ત્યારે જ ખ્યાલ આવે!
અસ્તુ.

છાપું

Humour૨સ

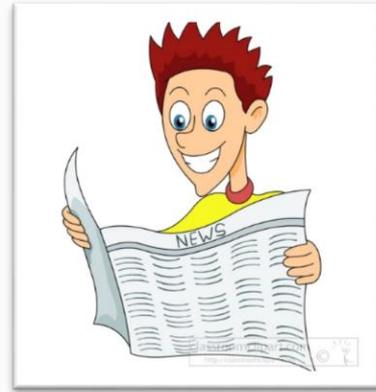
- દર્શિલ ચૌહાણ

શિયાળાની સવારમાં સાડા દસનો સમય, મિકેનિકલ જેવો ાનો ક્લાસરૂમ અને એક અતિકંટાળાજનક લેકચર, જેમાં મારો ટાઈમપાસ ૨ મિનિટ સુધી બાજુવાળાની ઘડિયાળ સામે અને ૧:૩૦ મિનિટ સુધી મેડમના રૂપાળા મુખ સામે જોઈને થતો હતો. (૧. મેડમના ટિકટિક કરતા ઘડિયાળની ટિકટિક વધારે કર્ણપ્રિય હતી એટલે ઘડિયાળને વધારે ટાઈમ આપ્યો તો અને ૨. જ્યારે ામાં મિકેનિકલ જેવું વાતાવરણ હોય ત્યારે ૪૮ વર્ષના મેડમ પણ રૂપાળા જ લાગે!)

હા તો શિયાળાની સવાર, યામાં નાખેલ આદુની સુગંધ, મોઢાની અંદર જ શરૂ થઈ ને ત્યાં જ પતી જતા બગાસાં (જેની હવા નાક અને કાનના કાણામાંથી બહાર નીકળતી હોય છે), ઘડિયાળની ટિકટિક અને મેડમના ટકટક વચ્ચે "મલ્ટીફંક્શનલીટી" (એક જ વસ્તુ નો એકથી વધારે જગ્યાએ ઉપયોગ) નો સરસ મજાનો ટોપિક ચાલી રહ્યો હતો! એવામાં મેડમે એનું ઉદાહરણ પુછતા જ મારી અંદરનો "રેન્યો" જાગી ઉઠ્યો... અને ભાઈ એ

સદાક દઈને જવાબ આપ્યો, મેડમ છાપું!! એ પછી જે ફજેતી થઈ એ ભૂલી જઈએ તો ખ્યાલ આવ્યો કે છાપા "માં" જેટલું લખાયું છે એટલું છાપા "વિશે" નથી લખાયું! છાપું માનવજીવન સાથે વણેલા ગાંઠિયાની જેમ વણાઈ ગયું છે. જ્યારે વોટ્સએપ નહોતું ત્યારે આ છાપું જ માણસનું "ટોયલેટ ટાઈમપાસ" હતું! (હા, 'ખુશબુ સંડાસ કી' લીધા કરતા દેશ-દુનિયાની થોડી પંચાત વાંચી લેવી ઘણી સારી)

મને પણ પહેલા છાપામાં લખવાની ઘણી ઈચ્છા હતી, પણ એક વખત સાંજ સાંજમાં વડાપાંવ ખાતા ખાતા એક સમ્માનનીય લેખકશ્રીના નામ પર લીલી ચટણી રેડાતી જોઈ ત્યારથી મારા એ અભરખા પણ ઉતરી ગયા! અચ્છા, છાપાનો ઉપયોગ ભારતીય પરિવારમાં પાછો દરેક સભ્ય માટે અલગ અલગ હોય છે. જેમકે,

દાદા છાપાનો ઉપયોગ 'કાયદેસર' એક-એક ખબર વાંચવા કરે છે, પછી આવે પપ્પા. એ છાપા નો ઉપયોગ શેરબજારની ઉથલપાથલ જોવા અને રાત પડે ઓલ આઉટ થઈ બચી ગયેલા મચ્છર મારવા (એ પણ ભૂંગળું વાળી ને) કરે છે. પછી મમ્મી માટે ન્યૂઝપેપર નો એક ઉપયોગ ગેરંટીડ ગિફ્ટ જેમાં એક ડબલુ આવે છે જે માળિયામાં પડ્યું રહે છે એ લાવવા અને બીજો ઉપયોગ પોતે ન ખરીદી શકનાર ઘરેણાંઓના ભાવ જોવા પણ કરે છે! જોકે મહિલાઓ માટે ન્યૂઝપેપર નો મુખ્ય ઉપયોગ "મેંદાના લોટ ની પુરીઓ સુકવવા" અને પિકનિક સ્થળે આખા પરિવાર ની તશરીફ અને જમીન વચ્ચે પાથરણા તરીકે હોય છે. વધ્યા બાળકો, તો બાળકો માટે ન્યૂઝપેપર એ એને વેચ્યા પછી મળતા ૧૦ રૂપિયા જ છે!!!

હવે છાપાની વાત નીકળી જ છે તો છાપામાં શું છપાય છે એની પણ વાત કરી લઈએ. છાપાનું છે ને પેલી ન્યૂઝ ચેનલ માં આવતી '20 મિનિટમાં 200 ખબરો' જેવું છે, શરૂ શરૂમાં બધા સારા સારા ન્યૂઝ હોય જેમકે - "ભારત અને ઇઝરાયેલ વચ્ચે ફલાણા ફલાણા કરાર થયા " થોડા ન્યૂઝ પતે પછી થોડા ઠીકઠીક ન્યૂઝ મળે, જેમકે - "પદ્માવતી પરથી સ્ટે હટાવાયો" હવે જ્યારે બધા કામના ન્યૂઝ પતી જાય ત્યારે પરાણે થોડા ઘણા ન્યૂઝ છાપવા પડે છે જેમકે- "નવા વાડજ

માં પત્ની એ પતિને પટ્ટે ને પટ્ટે માર્યો" "બાપુનગરમાં પોટલી પી ને બે જણા ગટરમાં પડ્યા" ટુંકમાં જેમ જેમ ન્યૂઝની સંખ્યા વધે છે એમ એમ જ ન્યૂઝની ક્વોલિટી ઘટતી જાય છે.

હા, રવિવારે છાપુ એકદમ દુલ્હન જેવું હોય છે. બહારથી જાહેરાતોથી એકદમ શણગારેલું અને અંદરથી એ જ દરરોજ જેવું.... છાપા માં એક ભાગ એવો હોય છે જે દરેક મોહનશાળ ના રસિયાઓ માટે આશીર્વાદરૂપી હોય છે, એ છે "બેસણા"! છાપામાં હસતા ફોટા બે જ જગ્યાએ હોય. એક "ઇન્સ્ટિટ્યૂટ" ની જાહેરાતો માં અને બીજે "સદ્ ગત બેસણા" માં! એક રાશિફળ સાલુ મારા સમજમાં નથી આવતું કદી, દર બે દિવસે એક જ રાશિફળ અલગ અલગ રાશિઓ માં ફરતું હોય છે. જાણે અવકાશ માં બધા ગ્રહો "પાસિંગ ધ ભવિષ્ય" ની ગેમ ના રમતા હોય. પણ અફસોસ, આખા ગામનું ભવિષ્ય બતાવનાર એ રાશિફળ વાળી કોલમનું પોતાનું જ કોઈ ભવિષ્ય નથ હોતું, આજે કોઈ ના હાથમાં તો કાલે કોઈના નાસ્તા નીચે તો પરમદિવસે ક્યાંક રસ્તા પર....

દર્શવાણી : જ્યારે વેસ્ટર્નમાં "બેઠા" હોવ અને પાણી અને ટોયલેટ પેપર બંને પતી જાય ત્યારે એક છાપુ જ છે જે આપણા સંકટ સમય નું સાથી બને છે.

“બાળમજૂરી”

વેંત-વાર્તા

- યાજ્ઞિક વધાસિયા

“આ જે લખ્યો છે, એ હેલ્પલાઈન નંબર છે, ચાઈલ્ડ-લેબર માટેનો. જ્યારે ચૌદ વર્ષની નીચેનો બાળક કોઈ દુકાન, રેસ્ટોરન્ટ, ફેક્ટરી કે કોઈ પણ જગ્યાએ કામ કરતો જોવા મળે, એટલે આ નંબર પર કૉલ કરવાથી એને કામ પર રાખવા વાળા વિરુદ્ધ એક્શન લેવાય. બધું સેટ-અપ કરેલ છે. કાલે ‘વિશ્વ બાળમજૂરી દિવસ’ છે, એટલે આપણે આ નવું ચાલુ કરેલ છે. આખા સીટીમાં આ બેનર્સ લગાડવાના છે. જોજે કોઈ એરિયો બાકી ના રહી જાય...”

મેયરે એના સેક્રેટરીને સૂચના આપી અને એ સાંજે આખા શહેરમાં ઘણી જગ્યાએ આઠ-દસ વર્ષના ઘણા બાળકો એવા બેનર્સ લગાવતા જોવા મળ્યા.

Knowtamin

ઉત્તરાયણ અને પતંગ બાબત
અમુક જાણવા જેવી વાતો

- વિરલ જોશી

- પતંગની મદદથી દરિયા પર સર્ફિંગ કરવું, પતંગની મદદથી માછીમારી કરવી, પતંગ બાંધીને સ્કેટિંગની માફક પૈડાં પર સરકવું, પતંગની મદદથી બગી ચલાવવી, જેવી અનેક રમતો પતંગ સાથે વિકસી છે
- આકાશી વીજળીમાં ઇલેક્ટ્રિસિટીની હાજરી જાણવા માટે બેન્જામિન ફ્રેન્કલિને પતંગનો ઉપયોગ કર્યો હતો, જેમાં અર્થાંગ માટે પતંગમાં લોખંડના સળિયાનો ઉપયોગ કરાયો હતો.
- એશિયા ખંડમાં પતંગને સમર્પિત ૪ મ્યુઝિયમો છે, તેના પૈકી એક અમદાવાદ સંસ્કાર કેન્દ્ર ખાતે આવેલું છે.
- સંસ્કાર કેન્દ્ર ખાતે આવેલા મ્યુઝિયમમાં નાયલોન-પોલીથીન, કોટન, પેપર વગેરે દ્વારા બનાવાયેલા વિવિધ હેન્ડમેડ પતંગો છે, જેમાં કેટલાક પતંગો ૪૦૦ જેટલા કાગળના ટુકડાઓ જોડીને બનાવેલા છે!
- ‘ઉત્તરાયણ’ એ એકમાત્ર ભારતીય તહેવાર છે જે સૂર્યનાં પરિભ્રમણ અને દિશા સાથે સંકળાયેલો છે, જેથી દર વર્ષે તે ૧૪ જાન્યુઆરીએ ઉજવાય છે.
- ‘પતંગ’ શબ્દનો સૌથી પહેલો પ્રયોગ ‘મધુમતી’ કાવ્યમાં મંઝત(Manzat) દ્વારા ૧૫૪૨ માં કરવામાં આવ્યો હતો.

‘પંખ’ની
ઉડાનમાં
સહભાગી પાંખો
યાજ્ઞિક વધાસિયા
મનોરી શાહ
અનંત ગોહિલ
વિરલ જોશી
કેચુર દુધાત

સહૃદય આભાર
ભાવિન ગોપાણી
રાજુલ ભાનુશાલી
મીરા જોશી
રાજુલા શાહ
સ્પર્શ હાર્દિક
ઉમા પરમાર
દર્શિલ ચૌહાણ
હોઝેક્ષ અગવન
મુનીર મલેક

અમારી સાથે ઉડવાના આકાશી માર્ગો

 pankhemagazine@gmail.com

 <http://www.facebook.com/pankhemagazine>

 +919904918168

 https://twitter.com/pankh_emagazine

 <https://www.youtube.com/channel/UCakmCp wf4oF2ZICI-YPIVDg>

 https://www.instagram.com/pankh_emagazine/

